

T. C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

**AHMET ÜMİT'İN KIRLANGIÇ ÇIĞLIĞI ADLI ESERİNİN SÖZ
DİZİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAWAR ABDULQADER

VAN-2019

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

**AHMET ÜMİT'İN KIRLANGIÇ ÇIĞLIĞI ADLI ESERİNİN SÖZ
DİZİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Kawar ABDULQADER

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Ü. Sevda ERATALAY

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Kawar Abdulqader tarafından hazırlanan "Ahmet Ümit'in Kırangıç Çılgığı Adlı Eserinin Söz Dizimsel Açından İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Ü. Sevda ERATALAY Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan: Prof. Dr. Şahmurat ARIK Türk Dili ve Edebiyatı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Doç. Dr. Veysi SEVİNÇLİ Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Doç. Dr. İbrahim TOSUN Türk Dili ve Edebiyatı, Tunceli Munzur Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Yedek Üye: Unvanı Dr. Öğr. Ü. Süleyman ERATALAY Dil Bilimi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Tez Savunma Tarihi:	..17.04.2019
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / /

.....

KAWAR ABDULQADER

(Yüksek Lisans Tezi)

Kawar ABDULQADER

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisan, 2019

(AHMET ÜMİT'İN KIRLANGIÇ ÇIĞLIĞI ADLI ESERİNİN SÖZ DİZİMSEL
AÇIDAN İNCELENMESİ)

ÖZET

Ahmet Ümit polisiye romanın önemli isimlerinden biridir. Bu çalışmada yazarın son dönem romanları arasında yer alan Kırlangıç Çıığı adlı romanının söz dizimi bağlamında incelemesi yapılmıştır. Sözcükler dilin en önemli unsurudur. Dili dil yapan bu unsurlar seslerden oluşmaktadır. Seslerin sözcüklere sözcüklerin cümlelere dönüşmesi belli başlı düzen çerçevesinde oluşur. Sözcüklerin birbiriyle olan ilişkileri cümledeki konumları söz diziminin işidir. Türkiye’de söz dizimi çalışmalarına oldukça önem verilmektedir. Bu sebepten bu alana katkı sağlamak ve yazarların/şairlerin kullandığı dili daha iyi anlayıp aktarabilmek bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Büyük bir titizlikle incelenen çalışmada giriş, gelişme ve sonuç bölümleri yer alır. Giriş ve gelişme bölümünde yer alan tanımlar bazı sözdizimi kitaplarından alınmıştır. Hemen her sözdizimi kitabında bulunan farklılıklara da yer verilerek incelenen çalışmada bu farklılıkların göz önünde bulundurulmasına da dikkat edilmiştir. Sonuç bölümünde romandan bulunan örnekler değerlendirilerek tablolar halinde gösterilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ahmet Ümit, Türk Romanı, Kırlangıç Çıığı, Sözdizimi.

Sayfa sayısı: 88

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Ü. Sevdâ ERATALAY

(M.Sc. Thesis)

Kawar ABDULQADER

**VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES**

April, 2019

**(COMPARATIVE SYNTAX OF AHMET ÜMİT'S KIRLANGIÇ ÇIĞLIĞI
NOVEL)**

ABSTRACT

Ahmet Ümit is one of the important names in the detective novel. In this study, the novel named Kırlangıç Çığlığı, which is one of the recent novels of the novel, was examined in the context of syntax. Words are the most important element of language. These elements of language are composed of voices. The words 'voices' turn into words in words. Their relationship with each other in the sentence is the work of the syntax. The syntax is quite emphasis on working in Turkey. For this reason, contributing to this field and being able to understand and convey the language used by the authors / poets has been effective in the emergence of this study. The study, which is examined with great care, includes introduction, development and conclusion sections. Definitions in the introduction and development section are taken from some syntax books. Considering the differences found in almost every syntax book, attention was paid to the consideration of these differences in the study. In the conclusion section the samples from the novel are evaluated and shown in tables.

Keywords: Ahmet Ümit, Turkish Novel, Kırlangıç Çığlığı, Syntax.

Quantity of Page: 88

Supervisor: Sevda ERATALAY

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM.....	3
1. AHMET ÜMİT.....	3
1.1. Hayatı.....	3
1.2. Edebi Kişiliği.....	4
1.3. Eserleri.....	4
1.4. İncelenen Eseri.....	6
1.4.1.Kırlangıç Çıığı.....	6
1.4.1.1. Roman Hakkında.....	6
1.4.1.2. Romanın Özeti.....	7
II. BÖLÜM.....	8
2. KELİME GRUPLARI.....	8
2.1. İsim Tamlaması.....	9
2.1.1.Belirtili İsim Tamlaması.....	10
2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	11
2.1.3. İyelik Grubu.....	12
2.1.4. Eksiz Tamlama.....	12
2.2. Sıfat Tamlaması.....	13
2.3. Birleşik İsim.....	14
2.4. Tekrar Grubu (İkileme).....	15
2.4.1. Aynen Tekrarlar (İkileme).....	15

2.4.2. Zıt Anlamalı Kelimelerden Oluşan Tekrarlar	16
2.4.3. Yakın Anlamalı Kelimelerden Oluşanlar	16
2.4.4. Çekim Ekleriyle Oluşturulan Tekrarlar.....	17
2.4.5. Pekiştirmeli Tekrarlar (İkilemeler)	17
2.4.5.1. Kelimenin Başına ‘m’ sesi getirilerek yapılan Tekrarlar	17
2.4.5.2. m,p,r,s sesleriyle yeni heceler oluşturularak yapılan tekrarlar	17
2.5. Aitlik Grubu	18
2.6. Edat Grubu	19
2.7. Unvan Grubu	20
2.8. Birleşik Fiil Grubu.....	20
2.8.1. İsim + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil	20
2.8.1.1. et- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.2. eyle- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.3. kıl- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.4. yap- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.5. tut- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.6. al- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.7. bulun- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.8. ol- Yardımcı Fiil ile kurulan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.9. Tamlayanı Sıfat-Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.9.1. -mİş ol-, -mUş ol- Sıfat-Fiilleriyle Yapılan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.9.2. -Ir ol-, -Ur ol-, -mAz ol- Sıfat - Fiilleriyle Yapılan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.9.3. -Ar ol- Sıfat-Fiilleriyle Yapılan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.1.9.4. -AcAk ol-, -AsI ol-, -r ol- Sıfat - Fiilleri ile Yapılan Birleşik Fiiller	20
2.8.1.10. Diğer Fiillerin Kullanmasıyla Oluşan Birleşik Fiiller.....	20
2.8.2. Fiil + Zarf Fiil + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil	26
2.8.2.1. Yeterlilik Fiili.....	26
2.8.2.2. Tezlik Fiili.....	26

2.8.2.3. Süreklilik Fiili	26
2.8.2.4. Yaklaşma Fiili	26
2.8.2.5. Yarı Tasvir Fiilleri.....	26
2.9. İsim Fiil Grubu	28
2.10. Sıfat-Fiil Grubu	29
2.11. Zarf-Fiil Grubu	30
2.10. Sayı Grubu.....	30
2.10. Ünlem Grubu	31
2.10. Bağlama Grubu.....	32
2.11. Kısaltma Grupları	37
2.11.1. Yönelme Grubu	37
2.11.2. Bulunma Grubu	38
2.11.3. Uzaklaşma Grubu.....	38
2.11.4. İsnat Grubu.....	39
2.11.5. Yükleme Grubu.....	40
2.11.6. Vasıta Grubu	41
2.11.7. İlgî Grubu	41
2.11.8. Eşitlik Grubu	42
2.11.9. Kısaltma Gruplarının Tersî Görünüşünde Olan Sözcük Grupları.....	42
III. BÖLÜM.....	44
3. CÜMLENİN ÖGELERİ.....	44
3.1. Yüklem	44
3.1.1. Basit Yüklem.....	45
3.1.2. Türemiş Yüklem.....	45
3.1.3. Birleşik Yüklem	45
3.2. Özne (Fail).....	49
3.3. Nesne	50
3.3.1. Belirtili Nesne	50
3.3.2. Belirtisiz Nesne	51

3.4. Zarf Tümlenci.....	51
3.5. Yer Tamlayıcısı	52
3.6. Cümle Dışı Ögeler.....	53
VI. BÖLÜM	54
4. CÜMLE ÇEŞİTLERİ.....	54
4.1. Yüklemine Göre Cümleler	64
4.1.1. İsim Cümlesi	56
4.1.1.1. Basit Zamanlı İsim Cümlesi.....	56
4.1.1.2. Birleşik Zamanlı İsim Cümlesi	56
4.1.2. Fiil Cümlesi.....	57
4.1.2.1. Basit Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.1.2.2. Birleşik Fiillerle kurulan Cümleler	57
4.1.2.3. Birleşik Zamanlı Fiillerle kurulan Cümleler	57
4.1.2.4. Geçişli Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.1.2.5. Geçişsiz Fiillerle kurulan Cümleler	57
4.1.2.6. Etken Çatılı Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.1.2.7. Edilgen Çatılı Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.1.2.8. Ettirgen Çatılı Fiillerle kurulan Cümleler	57
4.1.2.9. İşteş Çatılı Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.1.2.10. Dönüşlü Çatılı Fiillerle kurulan Cümleler.....	57
4.2. Anlamına Göre Cümleler	64
4.2.1. Olumlu Cümle.....	64
4.2.1.1. Olumlu İsim Cümlesi	64
4.2.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi.....	64
4.2.2. Olumsuz Cümle.....	65
4.2.2.1. Olumsuz İsim Cümle	65
4.2.2.2. Olumsuz Fiil Cümle	65
4.2.3. Soru Cümlesi.....	66
4.2.3.1. Soru Ekiyle Yapılan Cümleler	66

4.2.3.2. Soru Sıfatıyla Yapılan Cümleler	66
4.2.3.3. Soru Zamirleriyle Yapılan Cümleler.....	66
4.2.3.4. Soru Zarflarıyla Yapılan Cümleler.....	66
4.2.3.5. Soru Edatıyla Yapılan Cümleler	66
4.2.4. Emir Cümlesi	69
4.2.5. Ünlem Cümlesi	69
4.3. Yüklemine Yerine Göre Cümleler	70
4.3.1. Kurallı Cümle.....	70
4.3.2. Devrik Cümle.....	71
4.4. Yapılarına Göre Cümleler	71
4.4.1. Basit Cümle.....	72
4.4.2. Birleşik Cümle	73
4.4.2.1. Şartlı Birleşik Cümle.....	73
4.4.2.2. İç İç Birleşik Cümle	73
4.4.2.3. –ki’li Birleşik Cümle.....	73
4.4.3. Sıralı Cümle	76
4.4.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle	76
4.4.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle	76
4.4.4. Bağlı Cümle	78
4.4.5. Ara Sözlü (Ara Cümleli) Cümle	78
4.4.6. Eksilteli Cümle (Eksik Cümle).....	79
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	80
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ.....	89

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
K.Ç.	Kırlangıç Çıığı
S.	Sayfa
TDK	Türk Dili Kurumu
Vb.	Ve Benzeri
Yay.	Yayın

ÖNSÖZ

Söz dizimi, dillerdeki cümle yapısını, cümle çeşitlerini, cümlede yer alan kelimeleri, kelime gruplarını, görevlerini ve özelliklerini inceleyen kelimelere işlev yükleyen, arasındaki ilişkiyi gösteren bilim dalıdır.

Yapılan bu çalışma Ahmet Ümit 'in 'Kırlangıç Çılgılığı' romanındaki kelime grupları, cümle öğeleri ve cümle çeşitleri bakımından incelemesiyle oluşmuş bir sözdizimi (sentaks) çalışmasıdır.

Türkiye'de söz dizimi çalışmaları fazlaca yapılmıştır. Ancak dil canlı bir varlıktır ve bu sebepten her geçen gün gelişmekte-değişmektedir. Bu bağlamda dilin önemli inceleme alanlarından olan sözdizimi çalışmalarına ayrı bir önem verilmelidir. Yapılan çalışmalar içerisinde pek çok konuda görüş ayrılıklarının olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede; bu durum da göz önünde bulundurularak titiz bir çalışma hedeflenmiştir. Çalışmada eksiklikler elbette vardır, ancak bu çalışma söz dizimi araştırmalarına katkı sunması amacını taşımaktadır.

Özetle; yapılan bu çalışma ile söz dizimine katkıda bulunulacağı ve Türk diline bu alanda hizmet edileceği kaygısından yola çıkılarak, konu ile ilgili tartışmalar ve fikir ayrılıkları tespit edilmiş ve aktarılmıştır.

Çalışma süresince bana zaman ayıran, yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen ve danışmanlığında bulunmaktan mutluluk duyduğum saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Ü. Sevda Özen ERATALAY'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca lisans yıllarımdan beri her konuda bana destek olan, akademik çalışmalara yönelmeme vesile olan değerli hocam Luzan OMAR'a ve desteklerini gördüğüm tüm bölüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve özellikle aileme teşekkür ederim.

KAWAR

ABDULQADER

GİRİŞ

Canlı bir varlık olan dil; duygu ve düşünceleri anlatmak, insanlar arasında iletişimi sağlamak amacı taşır. Bu bağlamda iletişimin en önemli unsurlarından biridir. İletişimin en önemli unsurlarından olan dil aynı zamanda bir toplumu var edendir. Dilin canlı bir varlık olduğu hemen her kaynakta her daim tekrarlanır. Özetle; dil doğar, büyür, gelişir ve ölür. Dil canlılığını koruyabilmesi ya da gelişebilmesi için kullanım sıklığına ve genişliğine ihtiyaç duyar. Yani bir dilin geniş kitleler tarafından kullanılıyor olması o dilin ömrünü de belirler. Dili oluşturan yapı taşlarından biri şüphesiz sözcüklerdir. Sözcükler belli kurallar çerçevesinde dizilir ve tümceleri oluşturur. Tümceler de bir yargıyı anlatır. Zincirleme dizilen bu ögeler kabaca dili oluşturan ögelerdir. Bu ögeleri irdeleyen bilim ise “Dilbilgisi” olarak bilinmektedir. Haydar Ediskun’un tanımıyla dilbilgisi; “bir dilin seslerini, kelime yapılarını, kelime anlamlarını kelime kökenlerini, cümle kuruluşlarını ve bütün bunlarla ilgili kuralları inceleyen bir bilimdir” (2017: 65).

Dil bilgisi alanlarından biri olan söz dizimi de dilin yapısını inceleyen önemli konulardan biridir. Söz Dizimi bilim adamları tarafından çeşitli tarifler ile tanımlaması yapılmıştır bunlardan; ”Cümlede yer alan kelime gruplarının yapılarını, görevlerini, kelimelerin ve ögelerin birbiriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını; cümle ve cümle ögelerinin oluşumlarını ve özelliklerini; cümle çeşitlerini inceleyen dil bilgisi dalına söz dizimi denir” (Özkan vd., 2016: 11).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli Türkiye Türkçesi Söz Dizimi adlı eserinde söz dizimini“Bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kuralları, bu grupların cümle içindeki görevleri, kelimelerin birbirleriyle olan ilişkileri, sıralanışları ve cümle yapıları söz dizimi konusu içinde ele alınıp incelenir” der (2015: 13).

Mehmet Özmen Türkçenin Söz Dizimi adlı eserinde söz dizimini“cümleyi ve kelime grupları oluşturan kuralları, kelimelerin bir araya gelme koşullarını, kelimeler ve cümle

ögeleri arasındaki ilişkiyi inceleyen dilbilgisi dalına sözdizimi(nahif, sentaks) denir.” biçiminde tanımlamaktadır. (2016: 3).

Türkiye’de söz dizimi çalışmaları hatırı sayılır derecededir. Ancak bu çalışmalar arasında bazı fikir ayrılıkları da bulunmaktadır. Bu çalışmaların pek çoğuna baktığımızda dil araştırmacılarının pek çoğunda konu ile ilgili tam bir bütünlük sağlanamadığı görülmektedir.

Çalışmamızın konusu bu düşünceden hareketle tercih edilmiştir. Çalışmada Ahmet Ümit’in Kırlangıç Çılgığı adlı eseri sözdizimsel açıdan incelenmeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın amacı, çalışmayı sözdizimsel açıdan incelemek Türkçenin cümle yapısı ve kelime grupları ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Bu bilgiler araştırma ve inceleme için temel ölçüt olarak kabul edilmiştir. Daha sonra romandaki cümleler, Türkçenin söz dizimi açısından incelenmiş ve örneklenmiştir. Bununla birlikte romandaki kelime gruplarının ve cümle türlerinin kullanma sayısı tespit edilmiştir.

Çalışmada konuyla ilgili kaynaklardan yararlanmasının yanında Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli’nin birlikte hazırladığı ve Akademik Kitaplar tarafından, Ekim 2017’de 8. Baskısı yapılan “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (kelime çözümlemesi)” adlı yapıtı esas alınmış ana kaynak olarak bu yapıttan faydalanmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde 1. Bölümünde Ahmet Ümit’in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. 2. Bölümde belirtme grupları ele alınmış aynı zamanda kelime gruplarının eserde ne sıklıkla kullanıldığı sayısal verilerle ifade edilmiştir. 3. Bölümde Türkiye Türkçesinin önemli unsurlarından biri olan cümlenin ögeleri konusu hakkında bilgi verilmiştir, romandan örneklerle desteklenmiştir.4. Bölümde cümle çeşitlerine yer verilmiştir, bu bölümde cümle çeşitleri hakkında detaylı bilgi verildikten sonra her cümle türü eserden alınan örneklerle temellendirilmiştir.

I.BÖLÜM

1. AHMET ÜMİT

1.1. Hayatı

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Ahmet Ümit, 1960 yılında Gaziantep’te dünyaya gelmiştir. 1983 yılında Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünü bitiren Ümit, 1985-1986 yılları arasında Moskova’da Sosyal Bilimler Akademisi’nde siyaset eğitimi okumuştur. Öykü yazarı olarak bilinen Ahmet Ümit aslında ilk yayını, şiir kitabı olarak çıkarmıştır.

İlk öykü kitabı olan “Çıplak Ayaklıydı Gece” 1992 yılında yayınlanmıştır. Bunu, “Bir Ses Böler Geceyi” (1994), “Agathan’ın Anahtarı” ve 2002’de “Şeytan Ayrıntıda Gizlidir” adlı polisiye öykü kitapları izlemiştir.

1995 yılında yazar, “Masal Masal İçinde” ve 2008’de yayımlanan “Olmayan Ülke” adlı eseriyle farklı bir yol çizer. Çünkü burada hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelir.

Türk edebiyatında polisiye roman denildiğinde akla gelen ilk isimlerden biri şüphesiz Ahmet Ümit’tir. Eserlerini tarihsel olaylarla besleyen Ümit “İstanbul Hatırası” ve “Sultanı Öldürmek” adlı eserlerinde bunu gayet güzel işler.

Ümit, ilk roman derlemesini 1996 yılında “Sis ve Gece” adlı eserle yapmıştır. Çünkü bu eser polisiye edebiyatında başyapıt olarak değerlendirilmektedir. Bu romanın ardından “Kar Kokusu” (1998), “Patasana” (2000) ve “Kukla” (2002) adlı eserleri yayınlanan Ümit’in, daha sonra “Ninatta’nın Bileziği”, “İnsan Ruhunun Haritası”, “Beyoğlu’nun En Güzel Abisi”, “Kavim” ve “Bab-ı Esrar” adlı kitaplarını yayımlamıştır (Yücelsen ve Karagöz, 2015: 139).

1.2. Edebi Kişiliği

Ahmet Ümit günümüz edebiyatının ‘polisye roman’ türünün en iyi temsilcilerinden biridir. Ahmet Ümit’in edebi kişiliği ya da roman yazarlığı üzerine çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Türk edebiyatının “polisye roman” türünün önemli temsilcilerinden olan bir yazarın bu kadar az tartışılması ya da bilinmesi elbette şaşırtıcıdır. Bu bağlamda yapılan araştırmanın da bu alana katkı sağlayacağı düşüncesinden hareketle belki de bu roman türünün edebiyat sahasında daha çok merak uyandırılması amaçlar arasında sayılabilir.

Ahmet Ümit, önce takma bir isimle adını duyurur. Daha sonra şiir denemesiyle karşımıza çıkan yazar kararını roman yazımında kılar ve pek çok polisye romanla üne kavuşur. Ümit roman türünde eser yazma sebebini “Roman tamamen beni yansıtan bir tarz. Roman duygu ve düşüncelerimi kullanarak yazdığım çok önemli bir yazı türüdür.” biçiminde açıklar. Ayrıca roman türleri arasında polisye roman türünü seçme sebebini hayatında yaşadığı gerçek bir kaçma-kovalama sahnesi olarak açıklar (Ünal, 2015: 28).

1.3. Eserleri

Ümit ilk hikayesini 1983 yılında yazmıştır. İlk eseri olan ‘Sokağın Zulası’ 1989 yılında yayımlanmıştır. “Çıplak Ayaklıydı Gece” adlı hikaye kitabı ilk kez 1992 yılında yayımlar aynı yılda Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat ödülüne layık görülmüştür. Eser, Ahmet Ümit’i edebiyat dünyasına tanıtan ilk eserlerdendir. 1994 yılında “Bir Ses Böler Geceyi” adlı öykü kitabını yayımlar. Eserde insan ile inanç arasındaki ilişkiyi hikaye tarzında sunar. 1995 yılında çocuklara seslenen “Masal Masal İçinde” adlı kitabı yayımlanır. Ümit bu Eserinde insani değerlerin önemini anlatır.

1995 yılından sonra Kafka, Dostoyevski, Patricia Highsmith, Edgar Allan Poe gibi çeşitli dergi ve gazetelerde çalışan Ümit, polisye romanları üzerinde inceleme tanıtım yazıları yazmaya başlar. 1996 yılında yayımlanan Sis ve Gece” adlı romanında ün kazanır.

Aynı eser Yunanistan’da yayımlanarak yabancı dile çevrilmiştir aynı zamanda ilk Türk Polisye unvanını kazanmıştır. 1999 yılında “Agatha’nın Anahtarı” adlı polisye

hikaye kitabı yayımlanır. 2000 yılında “Patasana” adlı romanı yayımlar. Bu roman insanın içindeki şiddet duygusunu grilim yüklü cinayetler çerçevesinde anlatır. 2002 yılında yayımladığı “Şeytan Ayrıntıda Gizlidir”, Türkiye’deki suç manzaralarını içerir.

Beyoğlu’nun karmaşasının, farklı insanların hikâye edildiği “Beyoğlu Rapsodisi”ni ve “Kukla”yı 2003 yılında kaleme almıştır. 2004 yılında “Aşk Köpekliktir” adlı hikâye kitabını kaleme almıştır.

2005 yılında Ümit, bir ilki gerçekleştirir ve Türkiye’de edebiyat ve çizgi romanın bulunduğu nadir örneklerden olan “Başkomiser Nevzat Çiçekçinin Ölümü” adlı yapıtını İsmail Gülgeç’in çizgileriyle sunar.

Son olarak da 2006 yılında kaleme alan “Kavim”, kültürel değerleri, Hıristiyanlık, Süryanîlik, Arap Alevîliği gibi dinî konuların da rol aldığı, İstanbul’dan Mardin’e kadar uzanan, devletin derinliklerinde kurulmuş yanlış düzene çarpıp geri tepen ilginç bir soruşturmayı konusudur.(Gezer, 2016: 56).

1.4. İncelenen Eseri

1.4.1. Kırlangıç ığlığı

1.4.1.1. Roman Hakkında

Ahmet Ümit'in son kitabı olan Kırlangıç ığlığı, başrolde Başkomiser Nevzat ve ekibi Ali ile Zeynep İstanbul'da utanç verici ve ne yazık ki yaygın bir suç olan çocuk tacizleri ele alan bir polisiye romandır.

Kahramanlar çocuk tacizcilerini öldüren körebe adındaki bir seri katillin peşindeler Körebe adındaki bu seri katil sadece çocuk tacizcilerini öldürüyor ve cesetlerini çocuklarla ilgili oyun alanlarına, oyun parklarına bırakıyor.

Soruşturma sırasında doğrudan taciz meseleleri ele almış, çocuk tacizcilerinin sonunda kurbanlarının hayatını nasıl mahvettiklerini bu tacizin o insanlar üzerinde bıraktığı kötü etkiden bahsederken bir yandan bu tacizcileri öldüren seri katil de aynı zamanda çocukluk döneminde bir tacize uğradığını ve bu psikolojik durum onu nasıl bir seri katille dönüştürdüğünü anlatır.

Yazar, eserinde bir taraftan da Suriyeli göçmenleri ve bu insanların başına gelen talihsizlikleri, onların acıları, dramatik hikâyeleri, cinsel istismar ve organ mafyaların elinde nasıl düştükleri bedenini, organlarını çaresizlikten nasıl sattıkları konularıyla bir yandan cinayetleri çözerken bir yandan sosyal bir konuyu ele alan bir romandır. Yazar gündemimizde yaşanan çocuk istismarı ve cinayetlerini edebi bir dille anlatmış son derece akıcı ve yalın bir kullanmıştır.

1.4.1.2. Romanın Özeti

Romanda yıllar öncesinden “Körebe” davası olarak tamamlanamadan açık kalan bir seri katil vakasının yeniden öldürmeye başlaması üzerine kurulmuş. Körebe adındaki seri katil Çocuk tacizcilerini öldürmüştür ve yakalanamamıştır. 2017’de bu cinayetler tekrar etmeye başlar Başkomiser Nevzat ile ekibi olan Komiser Ali ve kriminolog Zeynep seri katilin peşine düşerler.

Kitapta “Körebe” adındaki seri katil çocuk tacizcilerini hedef alıyor ve onları hep aynı şekilde öldürüyor. Yıllar öncesinde bu vaka yaşanmış fakat yakalanamamış. Bir gün Nevzat Başkomiser’in ekibi cinayet mahalline gittiğinde gördüğü manzara karşısında Körebe’nin geri geldiğine karar veriyorlar. Körebe kurbanlarını hep çocuk tacizcilerinden seçmektedir. Tacizcileri öldürüp çocuklarla ilgili mekânlara götürür ve yanlarına bir oyuncak bırakır. Ayrıca kurbanların gözlerini kadife bir göz bandı ile bağlar hep sağ kulaklarını kesmektedir. Bu nedenle de adı Körebe olarak yer etmiştir.

Kitabın değindiği diğer sosyal problemlerden biri de Suriyeli mültecilerin sorunları, insanların onlara karşı düşündükleri ve davranışları. Para uğruna çocuklarından, kendilerinden, ailelerinden nasıl vazgeçmek zorunda kaldıklarını ve bu yüzden de başlarına ne kadar talihsiz olayları konu edilmiştir. Bir kurgu içerisinde romanın sonuna doğru yolculuk yaparken körebenin kimliğine ulaşılmaya çalışılıyor ve en sona geldiğimizde sadece katil ile değil insan gerçeğiyle de yüzleşiyoruz.

II. BÖLÜM

2. KELİME GRUPLARI

Kelime grupları belirli bir düzen içinde cümlede yer alan ve tek kelimenin yargı bildiremediği durumlarda kelimenin anlatmak istediği ya da anlatılanı daha geniş çerçevede ele alan dil birlikleridir. Kelime grupları çeşitli kaynaklarda farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlardan ve kelime gruplarının özelliklerinden bazılarına değinmek gerekirse;

Mehmet Özmen *Türkçenin Sözdizimi* adlı eserinde kelime grubunu; “Birbirine, yapı ve anlam olarak bağlanan ve kendi aralarında bir bütün oluşturan iki veya daha fazla unsurdan oluşan kelimeler topluluğudur” olarak tanımlar. Kelime grubunun özelliklerini de kısaca değinen Özmen’e göre; kelime grubunu oluşturan unsurlardan biri yardımcı unsur iken diğeri de esas unsuru teşkil etmektedir. Genel dizilime bakıldığında çoğunlukla yardımcı unsur olarak bilinen öge başa gelirken esas unsurun da sona geldiği görülür. Kelime grubu içerisine dâhil edilen unsurlar bir kelimedenden oluştuğu gibi birden fazla kelimedenden de oluşmaktadır. Bu bağlamda eğer kelime grubu bünyesindeki unsurların fazlasına ihtiyaç duyarsa gerektiği ölçüde bu sayı arttırılabilir. (2016: 50).

Özkan ve Sevinçlide kelime gruplarının daha farklı ifadelerle tanımlandığı görülmektedir. “Belirtme grupları, bazı kelime grupları, yalnızca kavramları, nedenleri veya hareketleri daha yakından belirtmeye yarar, belirtme grupları adı verilen (hasta olmak, alabalık, demir yolu, az demli, odanın duvarı vb.) bu gruplar tam bir yargı taşımadıklarından dolayı tek başlarına bir anlatım sayılmazlar. Bunun dışında bazı kelime grupları ise tam bir düşünce ve hüküm ifade edebilir” (Özkan ve Sevinçli, Türkiye Türkçesi Söz Dizimi, 2017: 19).

Leyla Karahan’a göre kelime grupları; “ Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir.” (Türkçede Söz Dizimi, 2018: 39).

Muharrem Ergin kelime grupları için “Tek kelime ile karşılanabilen nesnelere ve hareketleri daha geniş olarak ifade etmek veya tek kelimenin karşıladığı nesnelere ve hareketlerden daha geniş nesnelere ve hareketleri karşılamak için kelimedenden daha geniş dil birlikleri olan kelime gruplarına başvurulur” der. Kelime gruplarını ise; birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir” (Türk Dil Bilgisi, 1998:374) biçiminde tanımlamaktadır.

2.1. İsim Tamlaması

En basit tanımla isim tamlaması iki ya da daha fazla ad ögesinden oluşan tamlamalara (Özkan & Toker & Deniz, Türkiye Türkçesi Söz Dizimi, 2016: 51) denilmektedir biçiminde tarif edilebilir; ancak isim tamlamasının tanımları üzerine oldukça farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Konu ile ilgili geniş bilgi veren Celal Demir tanım farklılıklarını tek tek açıklamaktadır. Ona göre bu farklı tanımlar şu şekilde karşımıza çıkar. Bazı yazarlara göre isim tamlaması iki ismin birbirine iyelik ilgisiyle bağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda da bir varlığı ya da kavramı iyelik çerçevesinde belirtme işlevi olduğunu belirtmektedirler. Bazı yazarlara göre ise isim tamlaması “bir adın anlamının başka bir ad tarafından tamamlanması” veya “bir adın anlamının başka bir ad tarafından belirli hâle getirilmesi” şeklinde ifade ederek isim tamlamasının ad görevindeki iki ögeden oluşmasını en önemli özellik olarak vurgularlar. Bazı yazarlar ise bu tanımları “isim görevindeki iki unsurun oluşturduğu kelime grubu” olarak tanımlamayı uygun görmekte ve bu bakış açısıyla da isim tamlamasını oluşturan öğelerin isim görevi yaptığına dikkat çekmektedirler. Bazı yazarlar da “isimlerin oluşturduğu yargı bildirmeyen kelime grubu olarak tarif ettiği isim tamlamasının cümleden ayrılan en önemli özelliğine dikkat çekmektedirler. Bazı yazarlar, isim tamlamasını yargısız bir kelime grubu olarak değerlendirmekte ve bunu da ‘iki isim ögesinin iyelik ilgisiyle birbirine bağlanıp aitlik ve mülkiyet bildirme özelliği kazanmış olması’ biçiminde belirtmektedirler. Bazı yazarlar da isim tamlamasının kelime grubu olma özelliğinden hareketle; “isimlerin veya zamirlerle isimlerin birbiri ile kurduğu anlam ilişkisi” olarak tanımlamayı tercih etmektedirler (2007: 1136).

Çalışmada bu tanımlara birebir uyumlu örneklere elbette rastlanmıştır ve bol örneklerle isim tamlamaları ayrıntılı biçimde verilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

İki isimden oluşan belirtili isim tamlamasında tamlayan ek ilgi durumu ekini alırken tamlanan ek de iyelik ekini almaktadır. Yani eklerden biri belirten durumundayken diğeri de belirtilen durumundadır.

Belirtili isim tamlamasını tanımlamak gerekirse; “hem tamlayanı hem de tamlananın ek aldığı ve iki ismin ilişkilendirme yoluyla oluşturduğu söz öbeğine belirtili isim tamlaması denir. Tamlayan öge ilgi hali (-ın / -ının) ekini alarak ikinci isme bağlanır. Tamlanan öge de, ikinci bir ilişkilendirici olarak, iyelik (-ı, -sı, -lar) ekini alır” (Karaağaç, 2017: 209). Bu isim tamlaması çalışmamızın ana materyali olan Kırılma Çılgılığı adlı eserde oldukça kullanılmıştır. Ancak buradaki örnekler fazlaca yer işgal etmemesi adına sınırlandırılmıştır.

Nadir’in gözlerindeki soru işaretleri kaybolmuyordu bir türlü; o da bizim gibi **resmin tümünü** görmeye çalışıyor ama parçaları yerine oturtamıyordu. (K.Ç. s. 26/ 25)

Kurbanların yüzleri gelecekti birer birer (benim) **gözlerimin önünden**, henüz kim olduğunu bilmediğim katili düşünecektim. (K.Ç. s. 86/ 12)

Zekai’nin kafasına yatmamıştı. (K.Ç. s. 125/ 32)

Maktul işte ordaydı, kese kâğıdı rengindeki **duvarın önünde**. (K.Ç. s. 147/ 7)

Emniyetin merdivenlerinde yakaladım, iki polisle Arda’yı. (K.Ç. s. 199/ 19)

Sanki dün geceden beri uykusuz olan o değilmiş gibi **bilgisayarın başına** geçmiş heyecanla **klavyenin tuşlarına** basıyordu. (K.Ç. s. 223/ 6)

Kameralar dün sana saldıran adamı nasıl tespit ettiyse, **Kansu’nun evine** giren kişiyi de görüntülerdi. (K.Ç. s. 305/ 35)

2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlaması tamlayanın eksiz ilgi hali çekiminde olduğu ve tamlananın iyelik (-1 / -sı -ları) eki aldığı söz öbeğine denir. İki ismin arasındaki bağlantıyı sağlayan unsur da tamlanan ögedeki iyelik ekidir. Bu ek öbeğin oluşması için gerekli ana unsurdur (Karaağaç, 2017: 209). Bu isim tamlamasının özelliklerinden biri sadece tamlananın ek almasıdır; ayrıca bu isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan yer değiştirmez.

Ne bileyim, **gece yarısı** şüpheli birilerini görmüşler mi? (K.Ç. s. 18/ 30)

Duvarları koyu yeşile boyanmış, tek katlı bir binaydı Tophane'deki **çocuk müzesi**. (K.Ç. s. 97/ 25)

Sadece **yurt müdürü** Hicabi, o da sıkıyı görünce kaçıp gitmişti. (K.Ç. s. 112/ 7)

Akşam trafiği nedeniyle uzun süren yolculuğumuz boyunca, içimden konuşmak gelmemiştii, yaşlı adamında benden farkı yoktu. (K.Ç. s. 141/ 12)

6 Haziran **körebe soruşturmasında** bir **kırılma noktası** olabilirdi. (K.Ç. s. 245/ 2)

Elleri, kolları yeni uçmayı öğrenen bir **martı yavrusu** gibi kıpır kıpır. (K.Ç. s. 280/ 3)

Nasıl ilerlemeyi düşünüyorsunuz, bu **Alper konusunda**? (K.Ç. s. 321/ 35)

Belki yanılıyordum, sadece şu kırmızı **toprak parçacıklarına** dayanarak bir **kanun adamını** suçlamak ne kadar doğrudu? (K.Ç. s. 374/ 6)

2.1.3. İyelik Grubu

“İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubuna isim tamlaması denir. İyelik eki unsuru kendisinden önceki ilgi halinde bir şahıs zamirine sahiplik, bağlılık ve aitlik ilgisiyle bağlanan kelime grubuna ise iyelik grubu denir” (Aktan, 2016: 9).

(benim) **Bedenim** gençleşti, (benim)**ruhum** arındı, (benim) **benliğim**den yeni bir benlik çıkardım. (K.Ç. s. 11/ 18)

‘Nevzat, Nevzaticım,’ diyen **Evgania’nın sesi**yle dağıldı (benim)düşüncelerim. (K.Ç. s. 76/ 2)

Müezzinin yanık sesi, Mihrimah Sultan Camii’nin karşısındaki tarihi surlarda yankılanırken ucu ucuna yetiştik cenaze namazına. (K.Ç. s. 104/ 3)

Onun sorusunu ben dile getirdim. (K.Ç. s. 197/ 30)

Yatak odasındaki **komodinin çekmecesinde**, Zekai’ni emekli maaşı duruyordu ona bile dokunmamış. (K.Ç. s. 213/ 39)

İhsan’ın sözleri beni rahatlatmıştı. (K.Ç. s. 287/ 16)

Çocuğun tek böbreğini alırlarsa bir sorun olmayacağını, **Fahhar’ın hayatını** sürdüreceğini söyledi. (K.Ç. s. 341/ 26)

2.1.4. Eksiz Tamlama

Takısız tamlama olarak da tanımlanan bu isim tamlamasında ne tamlayan ne de tamlanan ek almamaktadır. Bu tamlamada tamlayan, tamlananın neyden yapıldığını ya da ham maddesinin ne olduğunu gösterir. “Grubu oluşturan iki ismin hiçbir çekim eki almadan yan yana gelmesiyle tamlama yapılacağı ifade etmektedir. ‘Takısız tamlama’ diye nitelendirilen bu yapılardaki kurumların bir kısmı, yabancı dil kurallarının dilimize tatbik edilmesiyle oluşmuş şekillerdir” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 31).

Bir ses duyuldu, lunaparkın **demir kapısına** döndü. (K.Ç. s. 230/ 7)(Y)

Bu mavisi **keten gömleğinin önü** ve arkası kan içindeydi. (K.Ç. s. 231/ 16)(Y)

Münir aradaki masanın üzerindeki **pet şişeye** yönelirken, kadını yavaşça sarstım. (*K.Ç. s. 311/ 17*)

Üzerimdeki **çelik yelek** de batmaya başlamıştı, adamı kaçırmak üzereydim. (*K.Ç. s. 355/ 6*)

‘En az 12 saat önce vurulmuş olmalılar,’ diyerek **plastik eldivenli** eliyle kurumuş kana dokunuyordu Zeynep. (*K.Ç. s. 367/ 17*)

Pet şişedeki yarılanmış suyu, bardağa döktü. (*K.Ç. s. 379/ 34*)

Sanki ölüm anını bildiren bir saatin tik takları gibi, topuklarının **ahşap zemine** çıkardığı sesler yankılanıyordu kulağımda. (*K.Ç. s. 396/ 32*)

2.2. Sıfat Tamlaması

Bir ismin önüne gelerek o isim ile ilgili bilgi veren bir ya da birden fazla sıfatın bir araya gelerek önünde bulunduğu ismi niteleyen isim grubuna sıfat tamlaması denir. “Sıfat tamlaması, bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı, isim tamlanan, asıl unsurdur” (Ergin, 2013: 380).

Sıfat unsuru isim unsurundan önce gelmektedir. Sıfat tamlamasının özelliklerinden olan sıfat unsurunun birden fazla olma durumu incelenen eserde çokça bulunmaktadır. Aşağıdaki bu özelliği belirten bazı örneklere de yer verilmiştir.

Birkaç adım önümde, **genç bir çitlembik ağacının** altında duruyordu yardımcım, sanki sıcaktan hiç etkilenmemiş gibi **düzgün dişlerini** göstererek sırtıyordu kerata karşımda. (*K.Ç. s. 17/ 19*)

Adamın sizde **özel bir dosyası** var değil mi? (*K.Ç. s. 67/ 2*)

Çağla yeşili şık bir gömlek vardı üzerinde, sıcaktan olsa gerek saçlarını at kuyruğu yaparak arkada toplanmıştı. (*K.Ç. s. 190/ 3*)

Son iki cinayet, Körebe’nin matematiğiyle hiç uyuşmuyor. (*K.Ç. s. 197/ 37*)

Başgarson böyle akıl verir gibi konuşması canımı sıkıyordu, nerdeyse azarlayacaktım adamcağızı ama daha **iki gün** önce **bu mekanda**, hatta **şu anda bulunduğumuz** yerde dikilirken **çok farklı düşünceler** içinde olduğumu hatırladım. (K.Ç. s. 287/ 31)

Derin bir nefes almış, **nemli, sıcak hava** ciğerlerime dolarken dizginleyemediğim bir heyecanla sormuştu. (K.Ç. s. 353/ 16)

Bir yatak odası, biri küçük öteki büyük iki oturma odası ve salondan oluşuyordu. (K.Ç. s.208/12-13)

‘Ey müminler, ey Müslümanlar, sizlere soruyorum, musalla taşındaki **Şu sandukada** yatan merhuma hakkınızı helal ediyor musunuz? (K.Ç.s.21/114)

...Hangi yurttta, hangi yıl, ne olaylar olmuş **bütün kaydı** döker bize...” (K.Ç.s.23/115)

2.3. Birleşik İsim

Birden fazla kelimenin bir araya gelerek, kalıplaşarak bir kişinin veya bir nesnenin adını karşıladığı kelime grubuna birleşik isim denir. Daha geniş ifadeyle birleşik isim; “Türkçede, ad yapma yollarından bir tanesi de iki veya daha çok sözcüğün yan yana gelerek tek nesne veya kavramı karşılamasıdır” (Demir, 2018: 35). Birleşik isimler kısaca özel isim olarak tanımladığımız unsurlardır.

İncelenen eserde birleşik isimler oldukça fazladır; ancak burada bazılarını değinilmiştir.

Kaportacılık yapan **Nuri Karlıdağ** adında birini öldürmüş. (K.Ç. s. 32/ 1)

2012 yılının ocak ayında öldürülen **Harun Çotuk**’un babası. (K.Ç. s. 62/ 37)

Evet, beş yıl önce 3 Şubat’ta öldürdüğü **Mertcan Turkal**’ı Bostancı’daki Çocuk Müzesi’ne bırakmıştı. (K.Ç. s. 116/ 11)

Evet, Başkomserim, **Arda Kırkıntı** ile **Serkan Asmaz**. (K.Ç. s. 158/ 12)

Eğer **Akif Soykan**’la **Ferit Selcim**’i öldüren körebe’yse, Zekai’yle birlikte üçüncü cinayetini tamamlanmış olacaktı. (K.Ç. s. 226/ 34)

Oysa **Hayati Darcan** gibi ya da bugün yakaladığımız **Dinç Açıkgöz** gibi adamlar dünyanın değişik ülkelerinden hasta ama zengin olan insanları buluyorlar, büyük paralar karşılığı sıra beklemeden onlara organ nakli yapıyorlar. (K.Ç. s. 363/13)

Biri eski polis, emekli komiser **Alper Siper**, öteki ise eski boksör, **Merdan Kaymaz**. (K.Ç. s. 366/36)

2.4. Tekrar Grubu (İkileme)

Aralarında virgül olmayan, bir nesneyi bir hareketi karşılayan eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubuna tekrar grubu veya ikileme adı verilir. Tekrar grubu “hiçbir dilbilgisi kuralına bağlı olmadan yan yana gelen iki veya daha fazla özel addan oluşmaktadır” (Demir, 2018: 35). Tekrar grubu dört gruba ayrılır:

2.4.1. Aynen Tekrarlar (İkileme)

‘Bu olayın sizinle alakası ne Başkomiserim?’ diye sordu alnında **boncuk boncuk** biriken ter damlalarını cebinden çıkardığı gece mavisi bir mendille silerken. (K.Ç. s. 26/13)

Sardunyalılar daha arsızdı, sanki sığağa inat **pembe pembe, kırmızı kırmızı, mor mor** açmışlardı. (K.Ç. s. 48/20)

Suçlu suçlu gözlerini kaçırdı. (K.Ç. s. 102/40)

Sıcaktan yanakları **al al** olan Zeynep’in üzerine bir güzellik gelmişti ki sormayın gitsin. (K.Ç. s. 123/11)

Televizyonlar **bangır bangır** bağırıyor. (K.Ç. s. 243/5)

Horul horul uyuyorsun...(K.Ç. s.230/15).

Gözleri **çakmak çakmak** olmuştu kadının, Maksut’a döndü, söyleyecekleri boğazına kadar geldi, ama yutkundu, sanki söylemek istediklerini karnının derinliklerine gömdü. (K.Ç. s. 298/3)

Ağır ağır, kana kana içtim ılık suyu. (K.Ç. s. 386/23)

2.4.2. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan Tekrarlar

Ne gezer, küçük pervaneler **belli belirsiz** bir esinti oluştursa da adeta su içinde yaşıyormuşuz hissini veren o yorgun nem bırakmıyordu bir türlü yakamızı. (K.Ç. s. 13/14)

Fakat dinleyen kim, bizim dövüş horozu, yüzü artık kandan görünmeyen oğlanı altına almış **sağlı sollu** yumruklarla eksik kalan eserini tamamlamaya çalışıyordu. (K.Ç. s. 106/18)

Altı üstü adi bir kati. (K.Ç. s. 196/24)

Rahmetli meslektaşımız **siyah beyaz** fotoğrafın içinden büyük bir ciddiyetle bizi süzüyordu. (K.Ç. s. 319/24)

Her hafta sonu gelirdik, **yaz kış** fark etmezdi. (K.Ç. s. 386/34)

2.4.3. Yakın Anlamlı Kelimelerden Oluşanlar

O anda karşıdaki duvara bakan Aysun'unun loş ışıkta bile **açık seçik** görebildim fotoğrafıyla karşılaştım. (K.Ç. s. 87/16)

Sen, Zekai katilleri öveceğine, işini **doğru dürüst** yap. (K.Ç. s. 99/21)

Kol kanat gerdik, o da bize sadık bir arkadaş oldu. (K.Ç. s. 109/17)

Bizden **ses seda** çıkmayınca Sipsi açıkladı. (K.Ç. s. 111/18)

Cinayet mahalline bıraktığı **ıvır zıvırların** hepsi ayrıntı. (K.Ç. s. 130/23)

Hicabi Emir İnce'yi kim bilir kaç bıçak darbesiyle **delik deşik** eden katil, yardımcım olabilir miydi? (K.Ç. s. 153/16)

Biri **ufak tefek**, öteki **iri yarı** iki kişi ayakta dikiliyordu. (K.Ç. s. 216/11)

2.4.4. Çekim Ekleriyle Oluşturulan Tekrarlar

Yan yana oturduk Zeynep'le. (K.Ç. s. 56/34)

O kadar çok öfkelenmişti ki, ne yapacağını bilemeden **sağına soluna** bakındı. (K.Ç. s. 60/17)

Hem merak etme, **eninde sonunda** Zekai de anlayacak vaziyeti. (K.Ç. s. 64/37)

Müezzinin yanık sesi, Mihrimah Sultan Camii'nin çatısındaki karşısındaki tarihi surlarda yankılanırken **ucu ucuna** yetiştik cenaze namazına. (K.Ç. s. 104/1)

‘Çarkçı Sabri ekâbirdir biraz, ağırdan alır ama eninde sonunda gelir... (K.Ç. s. 120/7)

Göz göze geldik, çılgın gibiydi. (K.Ç. s. 152/21)

Gerçekten de bu şehirde her gün birileri öldürüldü ama böylesi tuhaf vakaların **ardı ardına** sıralanması öyle çok sık rastlanan bir durum değildir. (K.Ç. s. 199/3)

2.4.5. Pekiştirmeli Tekrarlar (İkilemeler)

Pekiştirmeli tekrarlar iki gruba ayrılır:

2.4.5.1. Kelimenin Başına “m” Sesi Getirilerek Yapılan Tekrarlar

Eli kanlı katilin biri gelecek, amcamı öldürecek, ben de **hukuk mukuk** diyeceğim öyle mi. (K.Ç. s. 318/37)

2.4.5.2. m, p, r, s Sesleriyle Yeni Heceler Oluşturularak Yapılan Tekrarlar

Soluksuz kaldım, boğazım **kupkuru**, alnım ateşler içinde, tuhaf bir hülyaya kapılmışım gibi sürüklendim o dipsiz boşlukta. (K.Ç. s. 11/11)

Evet, istekle yatağa uzanacak, belki birkaç dakika kestirecek ama sonra **dipdiri** açacaktım gözlerimi. (K.Ç. s. 86/9)

Uykunun o yumuşak, o **sımsıkı** örtüsü bile koruyamaz sizi. (K.Ç. s. 87/23)

Ama Ali'nin suratı Öfkeden **kıpkırmızı** olmuş, sıkıntıdan her yanını ter basmıştı. (K.Ç. s. 124/17)

Başhekim **bambaşka** bir hikâye anlatıyordu bize. (K.Ç. s. 249/ 33)

İkisinin de üzerinde **bembeyaz** doktor önlükleri. (K.Ç. s. 361/ 30)

Hayat iyice yavaşlamıştı, rüzgâr usulce esiyordu, nefli köknar ağaçları ağır ağır dalgalanıyordu suda, uçları şeker sarısına çalan yeşil otlar ibadet edercesine bir öne bir arkaya eğiliyorlardı, sadece o tarçın rengi kayalar **sapasağlam** duruyorlardı oldukları yerde. (K.Ç. s. 376/ 5)

2.5. Aitlik Grubu

-ki eki ile yapılan kelime grubuna aitlik grubu adı verilir, cümlede zamir veya sıfat görevinde bulunur. Özkan ve Sevinçli'nin tanımıyla aitlik grubu “ki”nin eklendiği kelimenin oluşturduğu kelime grubuna denilmektedir. Bu grup, aitlik içinde bulunma ve bağlılık işlevleri taşır. Aslında ‘-ki’ ekinin yapım eki olduğu aşikârdır; ancak bazı çekim eklerinden (ilgi, bulunma) sonra gelmektedir ve bu durum da Türkçenin istisnai durumlarından biridir. Aitlik eki, isimlerin yalın, bulunma ve ilgi hali şekilleriyle kullanılmaktadır (2017: 59).

Her zamanki yerimizde, kadim çınarın gölgesine kurulmuş ahşap masalardan birinde oturuyorduk. (K.Ç. s. 13/ 7)

Sağ **ayağındaki** kahverengi deri sandalet nerdeyse çıkmak üzereydi. (K.Ç. s. 97/ 6)

Zeytinburnu’ndaki dairede luminol testi yaptım, **banyodaki** lavabo olduğu gibi yeşil renge kesti. (K.Ç. s. 325/ 2)

Masanın arkasındaki / **bizimkilerden** bir hayli geniş ve konforlu koltuğa yerleştikten sonra gösterdiğim tabancaya baktı. (K.Ç. s. 239/ 24)

İkimizin de kapısı ardına kadar açıldı, arabanın biraz havalanmasını umuyorduk ama **dışardaki** sığağın **içerdekenden** hiçbir farkı yoktu. (K.Ç. s. 257/ 11)

Münir yanında iki üniformalı memur ve **sığınma evindeki** görevlilerden biri olduğunu tahmin ettiğim başı tümüyle saçsız bir adamla kırmızı kırmızı ışıklarla aydınlanan **çardağın altındaki** divana kurulmuş, ağır ağır çay içiyordu. (K.Ç. s. 294/ 28)

Telefonu **öteki** cebime koyarken, **bizimkilerin** araması iyiye işaret diye düşündüm, demek beni merak etmeye başlamışlardı. (*K.Ç. s. 382/ 17*)

2.6. Edat Grubu

Bir isimle ya da isim soylu kelimelerden sonra gelen edatın, eklendiği kelime ile birlikte oluşturduğu grup. Edat grupları cümle içerisinde sıfat ya da zarf olarak görev alırlar (Korkmaz, 2017: 123).

İncelenen eserde aşağıda da görüleceği üzere; gibi, rağmen, için, kadar ile/-la-/le edatlarıyla kurulan kelime gruplarına oldukça sık rastlanılmıştır.

Gözlerimin ortasında bir **çiçek/gibi** büyüyen irisin önce ağır ağır büzülmesini, ardından **çığlık/gibi** ansızın patlamasını gördüm. (*K.Ç. s. 11/ 3*)

Elbette sürpriz olmamıştı **Sipsi/için** gelişimiz, yine de **şaşırmış/gibi** yapmıştı. (*K.Ç. s. 165/ 7*)

Üstelik hayat sürekli olarak onları **düzeltilmesine/rağmen** vazgeçmezlerdi bu aptalca iyimserliklerinden. (*K.Ç. s. 59/ 40*)

Anlayışlı dostumu, **serinlemek/için gece yarılarında/kadar** balkonlarda oturan komşularımızın gitgide boğuklaşan **konuşmalarıyla** birlikte sokakta bırakıp açtım kapıyı. (*K.Ç. s. 85/ 16*)

Bakışlarım karşımda dikilmekte olan bizim delikanlıya kaydı, konuşmam bitsin de Serkan'ın sorgusuna **girelim/diye** bekliyordu. (*K.Ç. s. 168/ 10*)

...Elinde siyah çantasıyla öğleye/**doğru** gelip, akşama/**kadar** kalırdı...' (*K.Ç. s. 220/ 5*)

Kontak anahtarını çevirdim, gaz pedalına pastım, bizim emektar **öne/doğru** atılırken, 'olabilir Alicim,' diye söylendim. (*K.Ç. s. 257/ 18*)

2.7. Unvan Grubu

Bir kişi ismi ile o kişinin işi, mesleği, lakabı ya da toplum içindeki durumuyla ilgili kullanılan ve addan meydana gelen kelime grubuna unvan grubu denir. Genel bir ifadeyle unvan grubu; “bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime öbeğidir. Fevziye Hanım, Veli Bey, Osman Çavuş, Mehmet Efendi gibi. Bu öbekte şahıs ismi başta, unvan ismi sonda bulunur ve birleşim eksizdir” biçiminde tanımlamak mümkündür (Delice, 2003: 34).

Birazdan çıkarım **İsmet Müdür**’ün yanına. (K.Ç. s. 51/ 32)

Ne işimize yarayacak **Zeynep Hanım**? (K.Ç. s. 70/ 12)

Cavit Abi fedakarlık yaptı, olayı bana bıraktı. (K.Ç. s. 195/ 17)

Nadir Bey haklıymış, bu bir seri katil vakası. (K.Ç. s. 372/ 24)

Yoktu **Zeynep Hanım, Zekai Baba** çok ketumdur. (K.Ç. s. 242/ 28)

‘Sakin ol **Hulusi Abi**,’ diyerek Alper yatıştırmaya çalıştı adamı. (K.Ç. s. 318/ 1)

Hayatı Bey’in geldiğini görmedim, asistanı **Pınar Hanım**’a bağlanayım sizi. (K.Ç. s. 369/ 25)

2.8. Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiil grubu, bir isim veya bir fiilin yardımcı fiille oluşturduğu kelime grubuna denilmektedir. Bu grupta isim ya da fiil ögesi önce gelmektedir; yardımcı fiil de sonra gelir. Özmen’in de ifade ettiği gibi birleşik fiil grubu; bir isim unsuru + yardımcı fiil veya ünlü zarf-fiil almış fiil + yardımcı fiilden oluşmaktadır (2016: 87).

2.8.1. İsim + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil

Yukarıdaki başlık içeriğinden de anlaşılacağı üzere isim ve isimden sonra gelen yardımcı fiil birleşimi bize birleşik fiili vermektedir. Birleşik fiil grubunda isim her zaman yardımcı fiilden önce gelmektedir. “İsimlerle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, et-, eyle-, yap-, kıl-, ol-, bulun- yardımcı fiilleridir. Bunlara asıl yardımcı fiiller adı verilir. “et-, eyle-, yap-, kıl-” yardımcı fiilleri isimlerden geçişli birleşik fiiller yaparken;

“ol- ve bulun-” yardımcı fiilleri de geçişsiz birleşik fiiller yapmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2017: 68).

2.8.1.1. et- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Karanlığın her aşamasından geçtim, akan kanın sesini duydum, ölümün serinliğini damarlarımda **hissettim**. (K.Ç. s. 11/ 16)

Kansu, hastaneye kızımın adını vermekte **tereddüt etmedi**. (K.Ç. s. 252/ 16)

Sen incelemeye **devam et** Zeynepcim. (K.Ç. s. 267/ 38)

Galiba suçunu **itiraf edecek** Başkomserim. (K.Ç. s. 280/ 16)

Durumun tuhaflığını **fark eden** İhsan kibarca uyardı. (K.Ç. s. 288/ 5)

Satılmış, kuyumcunun elması **kontrol etmesi** gibi büyük bir titizlikle kadını inceliyordu. (K.Ç. s. 310/ 1)

İnce düşünmekten vazgeçersin, anlamak yerine yargılamayı **tercih edersin**, **mahkûm etmeyi** hatta **yok etmeyi**...(K.Ç. s. 351/ 24)

2.8.1.2. eyle- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Neyse, Allah **rahmet eylesin**, o gün Cevat Abi nezle olmuş, yorgan döşek yatıyor evde. (K.Ç. s. 194/ 5)

Öyle valla, Allah mekânını **cennet eylesin**. (K.Ç. s. 219/ 27)

Allah **rahmet eylesin**, bonkör adamdı. (K.Ç. s. 219/ 24)

Allah **rahmet eylesin** Zekai Amirim ketum adamdı. (K.Ç. s. 220/ 12)

‘Allah **rahmet eylesin**, çok da gençti’ (K.Ç. s. 247/ 38)

2.8.1.3. kıl- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Bedenimi örseleyen o yara, arada bir sızlasa da daha **güçlü kıldı** beni. (K.Ç. s. 11/ 22)

Tıpkı bir günde beş vakit **namaz kılmak** gibi yahut Hıristiyanların Pazar günleri klişeye gitmesi gibi...(K.Ç. s. 129/ 29)

Onu kurtaramadık, hiç değilse adını **ölümsüz** kılalım. (K.Ç. s. 252/ 18)

Biliyorsunuz, güven, insanı **zayıf** kılar. (K.Ç. s. 321/ 32)

2.8.1.4. yap- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Ama hiçbir zaman **reçel yap**maktan da vazgeçmemiş. (K.Ç. s. 14/ 22)

Ne geze, baygın bir kadın sesi, bir buzdolabı markasının **reklamını yap**ıyordu ballandıra ballandıra...(K.Ç. s. 16/ 5)

Güneşin altında cayır cayır yanan salıncaklar, tahterevalliler, küçük çocukların kendilerince **akrobasi yap**ması için kurumuş ipten bir köprü ve narçiçeği renginde bir kaydırak...(K.Ç. s. 18/ 40)

Beş yıl önce de **aynısını yap**mıştı çünkü. (K.Ç. s. 39/ 17)

Asla kendini kaybetmiyor, asla acele etmiyor, asla **hata yap**mıyor. (K.Ç. s. 40/ 18)

Keşke iki kişi olsalardı, çünkü **hata yap**ma ihtimalleri artardı. (K.Ç. s. 41/ 8)

Birini öldürmek bizi insan değil **katil yap**ar. (K.Ç. s. 393/ 38)

2.8.1.5. tut- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Kucağında tuttuğu mavi kaplı dosyayı masanın üzerine koyarken daha fazla **kendini tut**amadı. (K.Ç. s. 30/ 24)

Saksıların sıraladığı küçük balkona geldiğimde menekşelerin kurumaya **yüz tuttu**ğunu gördüm. (K.Ç. s. 48/ 14)

Daha fazla beklemeden emektara atlayıp merkezin **yolunu tut**tum. (K.Ç. s. 49/ 12)

Kokuları **odayı tut**muş poğaçaları gösterdim. (K.Ç. s. 50/ 1)

İki kızı vardı, onlardan **ayrı tut**muyordu Akif'i...(K.Ç. s. 57/ 32)

Çerçevelerin içinde solamaya **yüz tut**muş fotoğraflar vardı. (K.Ç. s. 58/ 18)

Elimi belimdeki silaha daha **yakın tut**arak temkinli adımlarla basamakları inmeye başladım. (K.Ç. s. 65/ 16)

2.8.1.6. al- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Israrla çalmayı sürdüren telefonu boş verdim, biraz da içine düştüğüm ruh halinden kurtulmak için abartılı bir iştahla, turuncu reçeli ekmeğimden kocaman bir **ısırik aldım**. (*K.Ç. s. 15/ 15*)

Bazıları mezuniyet sırasında çekilmişti, bazıları düğün töreninde, yeni doğan bebeğini **kucağına almış** genç bir adam bile vardı. (*K.Ç. s. 58/ 20*)

Çayımдан bir **yudum aldım**. (*K.Ç. s. 75/ 13*)

Böyle olacağını bildiğimden hemen gitmedim yatağa, banyoya geçip **duş aldım**. (*K.Ç. s. 86/ 16*)

Bundan **zevk alıyordu**. (*K.Ç. s. 113/ 24*)

Sustu, derin bir **nefes aldı**. (*K.Ç. s. 136/ 18*)

Üstelik hiç **haz almadan**, üstelik o benzersiz güzelliğinin hakkını vermeden, o müthiş doyumunu hissetmeden, karanlığın sırrına ermeden. (*K.Ç. s. 394/ 10*)

2.8.1.7. bulun- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Şefik de rahatlamıştı, hiç gereği yokken **tahminlerde bulunmaya** başladı. (*K.Ç. s. 21/ 30*)

‘Benim kızıma da **tacizde bulunmuştu**. (*K.Ç. s. 25/ 15*)

Hiçbirimizin aklına gelmeyen bir **öngörüden bulunuyordu**. (*K.Ç. s. 39/ 20*)

Hiç beklemediğim bir **müdahalede bulundu** Zeynep. (*K.Ç. s. 263/ 27*)

‘Boyanmış değil mi?’ diye **tahminde bulundum**. (*K.Ç. s. 267/ 15*)

Boş bulundum. (*K.Ç. s. 348/ 8*)

Belki de Tatavla’ya gitmiştir, Evgania Hanım’ın yanına,’ diye **tahminde bulundu**. (*K.Ç. s. 386/ 14*)

2.8.1.8. ol- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

O kadar **emin olma** Alicim. (K.Ç. s. 263/ 28)

Şeyden sonra ortalıktan **kayboldu** zaten. (K.Ç. s. 313/ 27)

‘**Sakin ol** Hulusi Abi,’ diyerek Alper yatıştırmaya çalıştı adamı. (K.Ç. s. 318/ 1)

Ben teşekkür ederim Evgeniacım, bana yeniden **insan olmayı** öğrettiğin için. (K.Ç. s. 349/ 40)

Evet, bizim insanlarımız, insanların hayatına **mal oluyor**. (K.Ç. s. 351/ 16)

Ama **inandırıcı olması** için, iki kişiyi daha öldürmeleri gerekiyordu. (K.Ç. s. 365/ 18)

Sustu, ruhu gibi bakışları da karanlıkta bir yerlerde **kayboldu**. (K.Ç. s. 390/ 39)

2.8.1.9. Tamlayıcı Sıfat-Fiil Olan Birleşik Fiiller

İsimlerle kullanılan yardımcı fiillerin bir çeşidi isim yerine ad-fiil ile oluşan yardımcı fiillerdir, bir sıfat-fiil ve bir yardımcı fiille meydana gelen bu grupta, tamlayan sıfat-fiil tamlanan ise yardımcı fiildir. “İsimle yapılan birleşik fiillerde, yardımcı fiilin görevi isimleri fiil durumuna getirmektir. Bu yapılarda anlam isim üzerinde bulunur. Bu nedenle yardımcı fiil grupta bir fiilleştirme ve çekim ögesi olarak görev alır, bu yapılarda ana öge (unsur) isim olabileceği gibi, sıfat-fiil de olabilir. Tamlayıcı sıfat-fiil olan birleşik fiiller genellikle ‘ol- ve bulun-’ yardımcı fiillerini alır”. (Özkan ve Sevinçli, 2017: 73).

2.8.1.9.1. -miş ol-, -muş ol- Sıfat-Fiilleri ile Yapılan Birleşik Fiiller

İronik olan, dar sokakların arasında renksiz, sıvasız, binaların kıyısında kalmış bu güzelim parka ceset **bırakılmış olmasıydı**. (K.Ç. s. 17/ 5)

Yukardan **taşımış olmaları**. (K.Ç. s. 18/ 3)

Sesi hala üzüntülüydü ama acı hakikati çok çabuk **kabullenmiş olması** beni şaşırtmıştı. (K.Ç. s. 134/ 20)

‘Merak etme, yarın akşama kalmaz bu sorunu **çözmüş oluruz**. (K.Ç. s. 163/ 15)

İlk gözüme çarpan, aşağıya açılan kapıdaki asma kilidin **kırılmış** olduğuydu. (K.Ç. s. 220/ 25)

Hiç değilse bir çocuğun hayatını **kurtarmış** oluruz. (K.Ç. s. 281/ 27)

Kızımı taciz eden Akif Soykan'ı da öyle **öğrenmiş** olmalı. (K.Ç. s. 365/ 32)

2.8.1.9.2. -Ir ol-, -Ur, ol-, -mAz ol- Sıfat-Fiilleri ile Yapılan Birleşik Fiiller

Rahatlayarak ayrıldım delil odasından, o anda **görür** gibi **oldum** Zeynep'le Ali'yi. (K.Ç. s. 49/ 35)

Utandır gibi **oldu**, başını geri çekti, bu kez kendi elleriyle gözyaşlarını kurutmaya başladı. (K.Ç. s. 162/ 27)

Gözleri **ışır** gibi **oldu**. (K.Ç. s. 201/ 30)

Hatta daha da sık **görüşür** olmuş. (K.Ç. s. 321/ 25)

2.8.1.9.3. -Ar ol- Sıfat-Fiilleri ile Yapılan Birleşik Fiiller

Kendisini onaylamadığımı anlayınca **duraksar** gibi **oldu**. (K.Ç. s. 130/ 24)

Başım **döner** gibi **oldu**. (K.Ç. s. 210/ 22)

...Bilhassa son zamanlarda daha sık **gider** olmuştu kayıkhaneye...' (K.Ç. s. 213/ 18)

Onlara bakıyorum, bir ses **duyar** gibi **oldum**, başımı çevirirken biri arkamdan yaklaşıp ağızımı tuttu. (K.Ç. s. 261/ 24)

2.8.1.9.4. -AcAk ol-, -AsI ol-, -r ol- Sıfat-Fiilleri ile Yapılan Birleşik Fiiller

'Ama efendim,' **diyecek** olmuştu. (K.Ç. s. 29/ 7)

'Belki ortağı da onun kadar iyidir,' **diyecek** **oldum**, 'Yok Nevzat, ortağı filan yok,' diye kesti sözümü. (K.Ç. s. 41/ 12)

Köpeklerden uzun, sarı tüylüsü bir an **diklenecek** **oldu**, anında altına aldı bizim sokak kabadayısı. (K.Ç. s. 43/ 4)

Bahtiyar da peşinden **gidecek** **oldu**. (K.Ç. s. 43/ 20)

Zekai'ye mi üzülyordu, yoksa aynı kaderi **paylaşacak olma** ihtimalimize mi, anlamak zordu. (K.Ç. s. 64/ 23)

Gidecek olsa mutlaka bize haber verirdi. (K.Ç. s. 83/ 27)

Ama amirim,' diye itiraz **edecek oldu** adam. (K.Ç. s. 135/ 25)

2.8.1.10. Diğer Fiillerin Kullanılmasıyla Oluşan Birleşik Fiiller

Belli ki bu defa fena çuvallamış, **baltayı taşa vurmıştu**. (K.Ç. s. 149/ 10)

Oğlumun ölümüne neden olan ameliyatı **dile getiremiyordu**.(K.Ç. s. 313/ 28)

Anlıyorum, yine de aklınızdakileri öğrenmek **hoşuma gider**.(K.Ç. s. 323/ 1)

Sonra Alper Siperle konuştuğunuzu gördüm, biraz **ağırdan aldım**.(K.Ç. s. 328/ 9)

Organ kaçakçılığını duyunca **kulak kesildim**. (K.Ç. s. 329/ 33)

Elindeki nüfus kâğıdına **göz attı** Zeynep. (K.Ç. s. 232/ 23)

Taciz vakaları mı azaldı, sapıklar bu iğrenç saldırılarından **vaz** mı **geçtiler**? (K.Ç. s. 335/ 3)

2.8.2. Fiil + Zarf Fiil + Yardımcı Fiil = Birleşik Fiil

Bu tür birleşik fiiller zarf-fiil eki taşıyan bir fiille bir tasviri fiilden oluşur. Asıl fiil başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Esas fiil '-A,-I,-Ip zarf- fiil eklerinden birini taşır. "Bu yapıda kurulan birleşik fiiller '-A, -I, -U' bazen de '-Ip, -Up' zarf-fiillerine bil-, -ver, -gel, -gör, -kal, -dur, -yaz, -koy yarı yardımcı fiillerin gelmesi ve her iki fiilin kaynaşması, birleşmesi neticesinde meydana gelir" (Özkan ve Sevinçli, 2017: 77).

2.8.2.1. Yeterlilik Fiili

Ama isterseniz dün bütün gün nerde olduğumu **ispatlayabilirim**. (K.Ç. s. 255/ 18)

Bir sorsaydım, belki adamı **bulamazsın**. (K.Ç. s. 265/ 13)

Bu anı **kaçıramazdı**. (K.Ç. s. 310/ 32)

Bundan daha güzel haber **olabilir** mi? (K.Ç. s. 239/ 24)

Belki o zaman bu hastalıkla daha kolay başa **çıkabiliriz**. (K.Ç. s. 333/ 22)

Fakat şunu **söyleyebilirim**, bu sapıklar karşısında kesinlikle çaresiziz. (K.Ç. s. 337/ 10)

Anlatabilirim Mukaddes, gerçekten yanlış anladın. (K.Ç. s. 389/ 9)

2.8.2.2. Tezlik Fiili

O anda aklıma gelen yalanı **söyleyiverdim**. (K.Ç. s. 42/ 18)

Zeynep sözünü tamamlayamadan, açılan kapıda dün gece bilgisayarda yüzünü gördüğümüz Alper **beliriverdi**. (K.Ç. s. 237/ 4)

Anında silindi gülümsemesi, o vazife adamı kimliğine **bürünüverdi**. (K.Ç. s. 247/ 13)

Kendinden emin bir kahkaha **koyuverdi**. (K.Ç. s. 265/ 14)

Sesini duyunca **canlanıverdim**. (K.Ç. s. 281/ 19)

Yanaklarından yaşlar süzülürken, dizleri çözüldü, boş bir çuval gibi olduğu yerde **çöküverdi**. (K.Ç. s. 312/ 4)

Her zamanki alışkanlığıyla İhsan, kadehleri, rakı dolu karafakiyi, tabakları bir çırpıda **yerleştiriverdi** masanın üzerine. (K.Ç. s. 351/ 41)

2.8.2.3. Süreklilik Fiilleri

Ben ki, şehrin kalabalığından, gürültüsünden sıkılıp, kendimi kırlara, sessiz köşelere atmaktan zevk alırdım ama şimdi bu ıssız yeşilliğin ortasında, içimde büyüyen o tuhaf ürküntüyle öylece **kalakalmıştım**. (K.Ç. s. 88/ 13)

Öylece **kalakaldık** Ali'yle ben. (K.Ç. s. 111/ 18)

İmam da ne diyeceğini bilemeden **kalakalmıştı**, sanki Sipsi'nin sözlerini duymamış gibi sanki kimse merhumu suçlamamış gibi rahat bir tavırla saflardaki insanlara seslendi. (K.Ç. s. 114/ 19)

İri kafası mahzunca yana yatan görevli öylece **kalakaldı**. (K.Ç. s. 135/ 27)

Salona heyecanla döndüğümüzü gören Zeynep yüzünde şaşkınlıkla **bakakalmıştı**. (K.Ç. s. 268/ 21)

Bir an ne yapacağımı şaşırđım, öylece **kalakaldım** meyhanenin orta yerinde. (K.Ç. s. 288/ 4)

Kadın ne diyeceğini bilemeden öylece **kalakalmıştı**. (K.Ç. s. 310/ 41)

2.8.2.4. Yaklaşma Fiili

İncelediğimiz eserde yaklaşma fiili örneklerine rastlanmamıştır.

2.8.2.5. Yarı Tasvir Fiilleri

Bir fiil ile ona zarf-fiil ekiyle bağlanan bir yardımcı fiilden oluşurlar. ‘yaygın olarak ‘İp, -Up’ zarf-fiil ekleriyle bulunurlar. Sürüp git-, yiyip iç-, atıp tut-, apışıp kal-, koşup dur-, gidip gel- vb.’ (Özkan ve Sevinçli, 2017: 82).

Geçmişin kamburunu çoktan **söküp attım** sırtımdan. (K.Ç. s. 12/ 1)

‘İşe yarar ne varsa **alıp götürmüş**. (K.Ç. s. 220/ 32)

Neyse ki oyalamama gerek kalmadı, Münir kapıyı **aralayıp girdi** içeri. (K.Ç. s. 312/ 35)

O sert üslubuyla **kestirip attı** yardımcım. (K.Ç. s. 339/ 14)

Fırtınalı denizde, ıslak hayat, kulağını **koparıp atmıştı** sulara. (K.Ç. s. 387/ 16)

Müşfik **donup kalmıştı**, ‘Yanlış anladın Mukaddes, yanlış anladın hayatım,’ diye geveledi. (K.Ç. s. 389/ 2)

Sonsuz bir pişmanlık duyuyordu, hiçbir zaman geçmeyecek kadim bir pişmanlık, bu duygudan asla kurtulamayacaktı, yıllar önceki o meşum olayda **takılıp kalmıştı**. (K.Ç. s. 390/ 38)

2.9. İsim Fiil Grubu

Bir isim-fiil eki ile bu eki anlamca tamamlayan sözcüklerden oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir. İsim-fiiller “-mAk, -mA, -Iş, -Uş” ekleri ile yapılırlar. Master olarak da bilinen bu ekler, temel öge isim-fiil sonda, yardımcı ögeler ise isim-fiilden önce gelir. (Özkan ve Sevinçli, 2017: 83).

Cevap vermek yerine telefonun sesini kıstım, suratıma zevkten mest bir ifade yerleştirerek ağzımdaki lokmayı çiğnemeyi sürdürdüm. (K.Ç. s. 15/ 33)

Sözünü tamamlamasına yine izin vermedim. (K.Ç. s. 151/ 4)

Bak bu da **evden çıkış** anınız, tam otuz yedi dakika sonra... (K.Ç. s. 172/ 2)

Artık tümüyle öfkeli hale gele gelmişti, onu **sorguya çağırmakla** yanlış mı yaptım diye **düşünmekten** kendimi alamıyordum. (K.Ç. s. 177/ 1)

Rahatlamış gibiydi, ama **emin olmak** istiyordu. (K.Ç. s. 285/ 1)

Ama artık **bu duruma alışması** gerekiyordu. (K.Ç. s. 349/ 11)

Arkadaşlarımın kafasını karıştırmamak için bu konuya hiç girmedim, Zeynep de **anlatmayı** sürdürüyordu zaten. (K.Ç. s. 361/ 37)

2.10. Sıfat-Fiil Grubu

Banguoğlu'nun ifade ettiği üzere sıfat-fiil grubu; karmaşık bir cümlede içcümlelerin yüklemi sıfat-fiil olursa eğer bu birleşik cümle bize birleşik sıfat-fiil cümlesi olur. İçcümle aslında sıfat hükmündedir ve baş cümle içinde bir sıfatın alabileceği bütün işleyişleri alır (1995:565).

Kısaca sıfat-fiil grubu, sıfat-fiil ekiyle birbirine bağlanan kelimelerle kurulan kelime gruplarıdır ve ortaç veya sıfat-fiil olarak anılır. Bu kelime grubu, ad ya da sıfat olarak kullanılır. Sıfat fiilin en yaygın ekleri olan “-dIk, -dUk,-AcAk,” genellikle iyelik ekleri ile birlikte kullanılır (Özkan ve Sevinçli, 2017: 86). İncelenen eserde -An, -AcAk, -dIk/-dUk ile kurulan sıfat-fiillere çokça rastlanmıştır.

Işıklı yaz günlerimizi karabasana çevirecek (cinayetler zinciri), Haziranın 2'inci günü başlamıştı. (K.Ç. s. 13/ 2)

Sadece insan sesi değil, ne bir kuş cıvıltısı, ne **dallarda gezinen** (sincapların gürültüsü), ne **yapraklara dokunan** (rüzgârın uğultusu)... (K.Ç. s. 88/ 9)

Hem de **hayran olunası** (bir ustalıkla), çocuk tacizcilerini avlıyordu. (K.Ç. s. 283/ 26)

Yapacak (çok iş) var. (K.Ç. s. 325/ 14)

Oysa Hayati Darcan gibi ya da bugün **yakaladığımız** (Dinç Açıkgoz) gibi adamlar dünyanın değişik ülkelerinde **hasta ama zengin olan** (insanları) buluyorlar, büyük paralar karşılığında sıra beklemeden onlara organ nakli yapıyorlar. (K.Ç. s. 363/ 13)

Genç, güzel bir kadınla, **yüz başı üniformasını giymiş** (bir adam), **ortalarına aldıkları** (sevimli bir çocukla) bakmışlardı kameraya. (*K.Ç. s. 377/ 11*)

Pet şişedeki yarılanmış (suyu), bardağa döktü. (*K.Ç. s. 379/ 34*)

2.11. Zarf-Fiil Grubu

Çekimsiz fiillerin üçüncü çeşidini oluştururlar. Zarf olarak kullanılan fiil çekimlerine zarf-fiil denir. Bir zarf-fiil ile kurulmuş kelime grubuna da zarf-fiil grubu adı verilir. (Aktan, 2016: 69).

Uzamp bir öpücük kondurdum dudaklarına. (*K.Ç. s. 14/ 7*)

Boğucu sıcağa **aldırmadan** uzandığı kaldırımdan kalkmış, bana kuyruk sallıyor. (*K.Ç. s. 85/ 3*)

‘Estağfurullah Başkomserim,’ **diyerek** alttan aldı. (*K.Ç. s. 151/ 2*)

Yaşlı adam beni **görür görmez** ayaklandı. (*K.Ç. s. 317/ 12*)

Zekai’nin evinden **çıkarken** duydum sesini. (*K.Ç. s. 325/ 1*)

Motorun sesini **duyuncaya** kadar ağır bir benzin kokusu sarmıştı içerisini. (*K.Ç. s. 370/ 18*)

Anlamak **istercesine** beni süzüyordu hala. (*K.Ç. s. 370/ 28*)

2.10. Sayı Grubu

Muharrem Ergin konuyla ilgili oldukça geniş bilgi verir. Ergin; tek kelimeyle karşılanan sayılar (bir, iki, üç, dört...), sıfat tamlaması ile karşılanan sayılar (iki yüz, üç yüz, dört yüz...) ve sayı grubu ile karşılanan sayılar olarak Türkçede sayıları üç başlık altında vermektedir. Sayı unsurunu büyük sayı ve küçük sayı olmak üzere iki unsurdan oluştuğunu belirten Ergin yan yana bulunan bu sayıların herhangi bir ek almadığına da değinir. Büyük ve küçük sayının ya tek kelimededen ibaret olduğunu ya da sıfat tamlaması, sayı gurubu biçiminde cümlede yer aldığından söz eder (1998:390-391). Kırılmalı Çılgılığı’nda aşağıda da görüldüğü üzere oldukça fazla sayı grubu yer almaktadır ki burada sınırlandırılmış örneklere yer verilmiştir.

On, on beş kişiydiler, kadınlarda derin **bir** hüznü vardı (*K.Ç. s. 80/ 8*)

Daha **On üç** yaşında... Çok akıllı çocuktur, çok da terbiyeli. (K.Ç. s. 83/3)

Kızlar daha **On dört** yaşında. (K.Ç. s. 95/14)

Sipsi İsmail'in hatırına cenazeye gelen **On beş** yirmi kişilik takım elbiseli kopuk tayfasının dışında Akif'in tek yakını yoktu. (K.Ç. s. 112/4)

Yirmi dokuz dakika sonra Ercü komiser ve adamları geliyor. (K.Ç. s. 160/34)

Niye cinayet mahalline gittin diye sordum, ne de **yirmi dokuz** dakika ne yaptın orda diye sıkıştırdım. (K.Ç. s. 166/22)

Ne yaptınız **otuz yedi** dakika orda? (K.Ç. s. 172/4)

2.10. Ünlem Grubu

Bir ünlem ile bir isimden oluşan kelime grubuna ünlem grubu denir. Ünlem başta, isim ise sonda yer alır. "Ünlem (a, ey, ah, hey, hay vb.) başta, isim sonda bulunur. Kısaca ünlem, tamlayan; isim, tamlanan durumundadır. İsim ögesi tek kelime veya kelime grubu olabilir. Grubu oluşturan ögeler araya herhangi bir ek almazlar" (Özkan& Sevinçli, 2017: 99).

'**hayatta olmaz!**' dedi yatakta doğrularak. (K.Ç. s. 14/10)

'**Vay Nevzat! Vay Başkomserim!**' kollarımı açtı, iri gövdesi bir dağa dönüştü. (K.Ç. s. 35/6)

'**Dur! Dur bahtiyar! Yapma!**' diye bağırdım. (K.Ç. s. 43/8)

'**Ne! Ne!** Siz neden bahsediyorsunuz Zeynep Hanım?' (K.Ç. s. 58/37)

'**Hay Allah!**' dedi şaşkınlıkla. (K.Ç. s. 74/15)

'**Dur**' diye seslendim. (K.Ç. s. 396/35)

'**Ah**' diye uludur. (K.Ç. s. 186/15)

2.10. Bağlama Grubu

Bağlama edatları, birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurundan meydana gelmiş kelime gruplarıdır. Bağlama grubuna katılan her iki öge de, kelime veya kelime grubu olabileceği gibi, biri kelime diğeri kelime grubu da olabilir. (Özmen, 2016: 79). Bu iki ya da daha fazla isim unsurunu birbirine bağlayan bağlaçlar daha çok; ile, ve, ama, da/de, ya da, veya, ne... ne de... bağlaçları ile sağlanmaktadır. İncelenen eserde hemen her bağlaçla kurulu bağlama örneklerine rastlanmıştır.

Ne olup bittiğini anlamayan **Şefik ile Zeynep** şaşkınlık içindeydi. (K.Ç. s. 22/12)

Ben de onu diyecektim, **Akif Soykan ile Ferit Selcim'in otopsi raporları** geldi. (K.Ç. s. 225/12)

Ali ise avlunun ortasındaki şadırvanda, az önce kavga ettiği **Arda ve Serkan**'la birlikte toza bulanmış giysilerini temizliyor, elini yüzünü yıkıyordu. (K.Ç. s. 112/20)

Afalladı, **hayatı ve insanları** yeterince tanımayan saf yardımcım. (K.Ç. s. 53/6)

Misafirler ise sanki karşılarında bir azize varmış gibi **hayranlık ve minnetle** bakıyorlardı. (K.Ç. s. 80/35)

Zeynepcim, Hicabi'nin tırnaklarının arasındaki **deri parçalarından ve kandan** bahsetmiştim. (K.Ç. s. 167/14)

Zeynep'in söylediği gibi **katil ya da katiller** profesyonelce hareket etmişlerdi. (K.Ç. s. 23/5)

Seri katiller için rutin bir tür **ayın ya da ibadet** gibidir. (K.Ç. s. 129/28)

Ne kadınlarla, ne de erkeklerle...(K.Ç. s. 111/13)

Sadece insan sesi değil, **ne bir kuş civıltısı, ne dallarda gezinen sincapların gürültüsü, ne yapraklara dokunan rüzgârın uğultusu...**(K.Ç. s. 88/8)

Ama daha da önemlisi, **küçükken uğradığı bir tacizin ya da tecavüzün intikamını** almaya çalışıyor. (K.Ç. s. 33/18)

Bir tür vicdan ve ahlak gösterisi.(K.Ç. s. 115/7)

Gövdeleri çoktan toprağa karışmış bu adamların solgun fotoğraflarına bakarken **nefret ve acıma karışımı** bir duyguya kapıldım. (K.Ç. s. 127/5)

Biraz önce **Serkan ile Sipsi'nin sorgusunda**, her iki zanlının da samimi olmadığını hissetmiştim(K.Ç. s. 189/24)

Öyle olmamıştı, aksine ben **onun ve kızımın ölüm haberini** almıştım. (K.Ç. s. 210/21)

Şu tabutta, az sonra sonsuza kadar uyuyacağı mezara götürmeyi bekleyen ceset, kalbi atarken, damarlarında sıcakkan dolaşırken, başka **çocukların bedenini ve ruhunu** kirletmek için can atıyordu. (K.Ç. s. 113/23)

Buz mavisi keten **gömleğin önü ve arkası** kan içindeydi. (K.Ç. s. 231/16)

Bazı otellerin ve hastanelerin güvenlik işlerini organize ediyor. (K.Ç. s. 224/17)

Plastik eldiven geçirilmiş **sağ elinin baş ve işaret** parmağıyla bebeği alıp bana uzattı. (K.Ç. s. 21/11)

Muhtemelen **kızı ya da yakını** taciz edilen biri yapmıştır bu işi. (K.Ç. s. 25/33)

- Bağlama grubunu oluşturan unsurlar iki ya da daha fazla ise bağlaçlar genelde en son iki unsur arasında yer alır.

Evet, **birinci ayda, ikinci ayda, üçüncü ayda ve altıncı ayda** öldürmüştü. (K.Ç. s. 197/21)

Kızım, kardeşim, karısı ve oğlu bir patlamada öldü...(K.Ç. s. 81/34)

Çizelgenin üzerinde **ocak, şubat, mart ve haziran** aylarının ilk haftalarının bazı günleri kırmızı kalemle işaretlenmişti. (K.Ç. s. 121/15)

Şimdi cinayet işlenen günleri toplayalım **ayın biri, dördü ve yedisi**, toplamı ne yapıyor? (K.Ç. s. 121/21)

Eğer başka deri parçaları bulursak, **kurban, katil, ya da katiller** mücadele etmiş demektir. (K.Ç. s. 150/26)

Şöyle ki, **ocak ayının 1'inde, 4'ünde ve 7'sinde** öldürmüştü, şubat ayının ise **2'sinde, 3'ünde ve 7'sinde** kan dökmüştü. (K.Ç. s. 196/19)

Oysa insan, **acımasız, yıkıcı, bencil, zevk düşkünü, çıkarıcı, fırsatçı, zayıf ve aptal** bir mahlûktur. (K.Ç. s. 391/29)

- Hem... hem..., ya... ya..., da... da..., ne... ne... gibi bağlaçlarla oluşturulan kelime gruplarında bağlaçların belli bir kısmı ad ögesinin başında ya da sonunda yer alır.

Anaları **da** babaları **da** bendim o çocukların...(K.Ç. s. 57/23)

İyi geldi soğuk su, serinledim, **hem bedenim, hem zihnim** canlandı. (K.Ç. s. 86/ 17)

Adamların evleri **de** ofisleri **de** saray gibi. (K.Ç. s. 248/ 35)

Alper'in **ne** yüzünde **ne** davranışlarında kuşku uyandırıcı bir değişiklik vardı. (K.Ç. s. 241/ 28)

- En son kullanılan bağlaçtan sonra anlamı güçlendirmek için 'da' edatı getirilerek oluşan bağlama grupları da vardır.

Burada öldürmüş, birazdan kumların arasında **hem** kovanı **hem de** çekirdeği bulunur seninkiler. (K.Ç. s. 20/ 4)

Seni tanımıyoruz **ne** ben **ne de** kızım. (K.Ç. s. 29/ 14)

Üstelik kurbanlarını **ya** okul bahçesine **ya** oyun parkına **ya da** lunapark gibi çocuklar için yapılmış mekânlara bırakıyor. (K.Ç. s. 31/ 30)

En küçük bir açık vermemiş, **ne** bir iz **ne** bir tanık, **ne de** bir kanıt bırakmış geride. (K.Ç. s. 33/ 31)

Ne sevinç, **ne** acı, **ne de** üzüntü; hiç yaşanmamış, belki de hiç yaşanmayacak anılar simgeleyen bembeyaz kartonlar. (K.Ç. s. 69/ 17)

Ne bir ayak izi, **ne** parmak izi, **ne** saç teli, **ne** tükürük, **ne** ter, **ne de** bir görgü tanığı...(K.Ç. s. 41/ 1)

Fakat ocak ayındaki üç cinayette olduğu gibi bu sonuncusunda da, **ne** bir kanıt, **ne** bir ipucu, **ne de** bir tanık vardı. (K.Ç. s. 194/ 35)

Bu, **hem** kaybettiğin insana **hem de** kendine yapacağın en büyük saygısızlık olur. (K.Ç. s. 155/ 38)

Fakat katil bu dosyayı ele geçirmiş olmalı ki, **ne** evinde **ne de** teknesinde bulabildik. (K.Ç. s. 323/ 19)

- Zarf, Sıfat, sıfat-fiil, zarf-fiil ve isim fiillerin birbirine bağlanmasıyla oluşan bağlama grupları da oldukça yaygındır.

Ayın ikisinde, dördünde ve altısında. (K.Ç. s. 243/ 18)-Zarf-

İkisinde ve dördünde iki çocuk tacizcisini öldürdü zaten, bu gün birini daha öldürmesi gerekiyor. (K.Ç. s. 243/ 19)-Zarf-

Becerikli, güçlü, hızlı ve acımasız.(K.Ç. s. 124/ 26)-Sıfat-

Çok değil yirmi yıl önce, bahçelerinde envai çeşit ağaçların yükseldiği tek katlı gecekondulardan oluşan **fakir ama sevimli** bir semti Zeytinburnu. (K.Ç. s. 55/ 3)-Sıfat-

Alaycı ama acımasız bir sesle tartışmaya son noktayı koydu Münir. (K.Ç. s. 71/ 20)-Sıfat-

Sakin ama kararlı bir sesle açıkladım. (K.Ç. s. 73/ 29)-Sıfat-

Anlayışlı bir gülümseme yayıldı **güzel ama durgun** yüzüne. (K.Ç. s. 80/ 6)-Sıfat-

Arabadan inince **tembel ama kararlı** adımlarla yanıma geldi. (K.Ç. s. 85/ 3)-Sıfat-

Genç kanun adamı ilgiyle dinleyen Zekai'nin yüzünde **soğuk ama manidar** bir ifade belirmişti. (K.Ç. s. 126/ 10)-Sıfat-

Heyecanlı ya da tedirgin de değildi. (K.Ç. s. 159/ 18)-Sıfat-

Kırmızı toprağın araştırılması ve sana saldıran adamın robot resminin çizilmesini hallettikten sonra bütün zamanını bu konuya ayırmalısın Zeynep. (K.Ç. s. 271/ 4)-İsim-fiil-

Yani sen böbreğini ya da başka bir organını bağışladığında, **en çok ihtiyacı olana yahut sırada bekleyene** nakil yapılması lazım.(K.Ç. s. 363/ 9)-Sıfat-fiil-

Adamı **ne gören** varmış, **ne duyan...**(K.Ç. s. 369/ 37)-Sıfat-fiil-

Ama itiraf etmek gerekirse, ben **hem Savcı Nadir olarak, hem de Körebe olarak** sizden hiç hoşlanmamıştım. (K.Ç. s. 397/ 4) -Zarf-fiil-

- Bağlama gruplarının cümlede nesne olarak da yer almaktadır.

İsa Peygamber ve 12 havarisini de unutmayalım. (K.Ç. s. 128/ 17)

Aslında görüntüler bozuktu ama sırtındaki siyah takım elbiseleri, burnundaki bandajıyla **Serkan'ı ve yanındaki çakalı** nerde olsa tanırım. (K.Ç. s. 158/ 4)

Sipsi ile Serkan'ı sorgulayacağız. (K.Ç. s. 166/ 9)

Ne onu ne de bir başkasını öldürmedim. (K.Ç. s. 171/ 20)

Suçlasan iyi, öldürmeleri için **Serkan'la Arda'yı** salmıştın adamın üzerine...(K.Ç. s. 177/ 35)

‘Yoksa **çekirdeği de kovanı da** yanında götürmezdi’. (K.Ç. s. 206/ 14)

- İncelenen eserde öznelere birbirine bağlayan bağlama gruplarına da sıkça rastlanmıştır.

Ne olup bittiğini anlamayan **Şefik ve iki elemanı** da ilgiyle bize bakıyordu. (K.Ç. s. 21/ 19)

Ama **ne ben ne Zeynep** bu konuya girmek istemedik. (K.Ç. s. 56/ 21)

Arda ile Serkan o yüzden koşullar peşinden. (K.Ç. s. 111/ 23)

Katil ya da katiller Hicabi’nin canını almakla tatmin olmamış, bütün bedenini parçalamak istemişlerdi. (K.Ç. s. 147/ 14)

Görüntüler netleşti; **Arda ile Serkan** bir kez daha belirdi ekranda. (K.Ç. s. 158/ 16)

Rahmetli Güzide ve Evgenia tattırmıştı bana. (K.Ç. s. 159/ 34)

Katil ya da katiller evde arama yapmışlar. (K.Ç. s. 188/ 4)

- “ile” bağlacının eklenmesi ile oluşan bağlama grupları da çalışmada en sık karşımıza çıkan bağlama türlerindedir.

Bazen **karımla kızımın** yüzünü gözümün önünde canlandırmaya çalışıyorum, olmuyor, ne yapsam bir türlü belirmiyorlar gözlerimin önünde. (K.Ç. s. 45/ 26) (**karım ve kızım**)

Başlarda **Güzide’yle beni** rahatsız etmişti bu durum. . (K.Ç. s. 47/ 4) (**Güzide ve ben**)

Rahatlayarak ayrıldım delil odasından, o anda görür gibi oldum **Zeynep’le Ali**’yi. (K.Ç. s. 49/ 35) (**Zeynep ve Ali**)

Çok önemli bir durumdan bahsediyordu, eğer **kovanla çekirdeği** bulabilselerdi, bu son cinayeti Körebe’nin işlemediği yönündeki tahminimiz kuvvetlenebilirdi. (K.Ç. s. 50/ 21) (**kovan ve çekirdek**)

Şimdi, arabayı çalıştırmamı beklerken de bakışları, küçük bahçede oynayan **iki kızla bir oğlan** çocuğuna takılmış, sessizce bekliyordu. (K.Ç. s. 61/ 9) (**iki kız ve bir oğlan**)

Aysun’la karım Güzide’nin uyuduğu o huzur dolu son istirahatgah. (K.Ç. s. 87/ 26) (**Aysun ve karım**)

Sipsiyle Serkan'ı gözaltına alırken Ali'yi çağırmaşım. (*K.Ç. s. 165/ 28*)(**Sipsi ve Serkan**)

2.11. Kısaltma Grupları

Herhangi bir kelime grubunun kısaltılmış biçimi olarak en sade şekliyle tanımlanan kısaltma grupları metin içerisine değişik sebeplerden ötürü yerleştirilmektedir.

Bu tür kısaltmalar çeşitli sebeplerle ortaya çıkan eksiltim olayları neticesinde meydana gelir. Bu yüzden bu grubu bir ilke ile ilişkilendirmek muhtemel değildir. Hepsinin ortak özelliği, değişik nedenler ile oluşan eksiltim olayları sonucu ortaya çıkar (Özmen, 2016: 139).

2.11.1. Yönelme Grubu

Bu grup da kendisinden sonra isim ya da ismin yerini tutabilecek bir kelime grubu alır. Yönelme grubu pek çok söz dizimi ya da dilbilgisi kaynaklarında ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır. Burada Karaağaç'ın tanımı esas alınmıştır. Karaağaç yönelme grubunu “söz öbekleri ve cümlelerden yıpranma ve eksiltme yoluyla ortaya çıkan öbeklerdir. Kısaltma öbekleri, herhangi bir söz öbeği veya cümle yapısını kısaltılması ve daha sonra da bu yapının örneklenmesiyle yaygınlaşmış, böylece de diğer öbek ve cümlelerin yanı başında birer ayrı yapı haline gelmişlerdir” şeklinde tanımlamaktadır (2017: 175).

Her zamanki yerimizde, **kadim çınarın gölgesine kurulmuş** (olan) ahşap masalardan birinde oturuyorduk. (*K.Ç. s. 13/ 6*)

Bu cinayeti körebe gibi **ritüllerine bağlı** (olan) bir seri katilin işlemesi manasız. (*K.Ç. s. 322/ 1*)

Masanın üzerine serilmiş (olan) kese kâğıdının içinde nar gibi kızarmış poğaçalar, hadi ne duruyorsunuz bizi yesenize, der gibiydi. (*K.Ç. s. 50/ 5*)

Kendisi bir yana evleneceği adam da polisti, hem de **mesleğine âşık** (olan) bir polis. (*K.Ç. s. 64/ 24*)

Ben de Hicabi'nin önünü kesmek için, **sıcaktan hamura dönüşmüş** (olan) asfalta bata çıka küçük parkın içine daldım. (K.Ç. s. 105/ 7)

Ali de yediği yumruklardan iyice **serseme dönmüş** (olan), öteki kopuğun iman tahtasından kalktı. (K.Ç. s. 107/ 14)

Ki, yurt müdürü öyle **Ali'ye diklenecek** (olan) bir adam değildi. (K.Ç. s. 154/ 9)

2.11.2. Bulunma Grubu

Bulunma grubu, bulunma eki alan bir isim ile başka bir isim veya sıfat ile oluşan kelime grubudur. Birinci kelime bulunma eki alır. Ögeler tek sözcük olabileceği gibi, sözcük grubu da olabilir, vurgu son öge üzerindedir (Özkan ve Sevinçli, 2017: 108).

İronik olan, dar sokakların arasında **renksiz, sıvasız binaların kıyısında kalmış** (olan) bu güzelim parka bir ceset bırakmışlar. (K.Ç. s. 17/ 4)

Önce özenle biçimlendirilmiş kaşları ilgimi çekti, **sürmeli kirpiklerinin arasında donmuş** (olan) yeşil gözleri hiçbir ipucu vermiyordu. (K.Ç. s. 99/ 39)

Yangında kavrulmuş (olan) bir ağacın kuru dalını andıran sağ elini, yüzü kireç gibi bembeyaz olan çocuğa uzattı. (K.Ç. s. 134/ 11)

Hicabi'nin dehşet içinde donmuş (olan) gözleri, bu eve ilk geldiğimizde 'onlar benim evlatlarım,' dediği yurttaki çocukların mutluluk fotoğraflarına takılı kalmıştı. (K.Ç. s. 147/ 8)

Bunlar **dünyada önemli** (olan) olaylar üzerine iddiaya giriyorlar. (K.Ç. s. 248/ 7)

2.11.3. Uzaklaşma Grubu

Uzaklaşma durumu ekini almış bir isim ögesi ile bir sıfat veya isim soylu bir sözcüğün oluşturduğu gruba uzaklaşma grubu denir. "Birinci unsuru uzaklaşma eki almış bir isimle yalın halde olan başka bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Bu grup da çekimsiz fiil (fiilimsi)ler ile kurulan grupların yıpranmış ve kalıplanmış şeklidir. Vurgu son unsur üzerindedir" (Aktan, 2016: 75).

Uykusuzluktan kanlanmış (olan) kestane rengi gözlerini iki kez kırptı. (*K.Ç. s. 50/ 27*)

Artık **bunlardan sıkılmış** (olan) bir polis yapmış olabilir. (*K.Ç. s. 124/ 31*)

Aylar öncesinden kapanmış (olan) bir yara izi vardı. (*K.Ç. s. 135/ 31*)

Sigaradan sararmış (olan) küçük, keskin dişlerini göstererek arsız arsız sırıttı. (*K.Ç. s. 148/ 19*)

Ali ise dünden beri sergilediği tavrını sürdürmüş, hiçbir açıklama yapmadan **benden gelecek** (olan) talimatı beklemişti. (*K.Ç. s. 176/ 9*)

‘Demek yakayı ele verdin Arda Efendi,’ dedim **sıcaktan mayışmış** (olan) gözlerine bakarak. (*K.Ç. s. 200/ 6*)

2.11.4. İsnat Grubu

Devrik yapıyı andıran isnat grubu, cümle içindeki iki unsurun bulunması gerektiği dizilişte olmayıp tam tersine dizilme durumudur. “İsnat grubu, biri diğerine isnat edilen iki isim ögesinden meydana gelen kelime grubudur. Bunlar, ters çevrilmiş bir sıfat tamlaması görünüşündedirler” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 109).

Yaka bağır açık, saçları dağınık, zor nefes alıyormuş gibi ağzı aralıktı. (*K.Ç. s. 72/ 21*)

Benim diyen mafya bozuntularını, **bileğine sağlam kopukları mum** gibi hizaya sokan bizim delibozuk bile sonunda sıcak karşısında dize gelmiş, pes etmişti. (*K.Ç. s. 72/ 23*)

Yüzü sivilceli (olan) polise döndüm. (*K.Ç. s. 201/ 5*)

Zavallıcık, tüylü gövdesini sıcak betona sermiş, **gözleri kapalı, dili dışarıda** uyumaya çalışıyordu. (*K.Ç. s. 236/ 14*)

Kızıl kahverengi mobilyalar, yerde **kırmızısı bol** (olan) ipek bir İran halısı, duvarlarda derin çerçeveler içinde eski silahların sergilendiği bir koleksiyon. (*K.Ç. s. 239/ 6*)

Burada **eli kolu bağlı** (olarak) bekleyemezdim, Azez'e yardım etmeliydim. (*K.Ç. s. 287/ 38*)

Ama sahiden merak ediyorum, **eli kanlı** (olan) bir katil olmadan önce, nasıl biriydiniz Savcı Bey? (*K.Ç. s. 380/ 32*)

2.11.5. Yükleme Grubu

“Yükleme grubu, yükleme hali eki almış bir ismin başka bir isimle kurduğu kelime grubudur. Grubun vurgusu ikinci öge üzerindedir” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 111).

Medenin **neşeyi yitirmiş** (olan) gözleri Azez'e çevrildi. (*K.Ç. s. 82/ 17*)

Islak **gözlerini derisi kurumuş** (olan) elinin tersiyle silerken yeniden başladı anlatmaya. (*K.Ç. s. 82/ 38*)

Sadece caminin çatısındaki kurşun kaplamalar değil, hamur gibi yumuşayan siyah asfalttan, **yaprakları kavrulmuş** (olan) akasya ağaçlarına, esnafın dükkânının önüne attığı sandalyelerden, suların çürümekte olan taşlarına kadar öğle güneşinin altında cehennem gibi yanıyordu küçük meydan. (*K.Ç. s. 104/ 5*)

Münir'in çocuk **tacizcilerini** öldüren Körebe için **söylediklerini** hatırladım. (*K.Ç. s. 113/ 5*)

Kendisini anlamayan, kendisi anlatamadığı, **vicdanı katlaşmış** (olan), **merhametini yitirmiş** (olan), duyarsız insanlığa ben buradayım, **beni** fark edin demenin en etkili yöntemi. (*K.Ç. s. 131/ 11*)

Fırsatı kaçırmış (olan) birinin pişmanlığı içinde söylendim. (*K.Ç. s. 207/ 12*)

2.11.6. Vasıta Grubu

+IA vasıta eki almış bir isim unsurunun başka bir isim unsuruyla birleşmesidir. Birleşen bu kelime grubu diğer gruplarda olduğu gibi sıfat-fiil ya da zarf-fiil kısılmasından oluşmuştur (Korkmaz, 2017:245).

‘Ne tür şeyler okuyormuş acaba?’ diyen Zeynep **mavi kâğıtla ciltlenmiş** (olan) kitaplardan birini çekti. (K.Ç. s. 69/ 32)

Yarım saat sonra gösterişsiz odasında, **üzeri evraklarla dolu** (olan) masasının karşısındaki koltuğa yerleşmiş kahvemi yudumluyordum. (K.Ç. s. 91/ 9)

Ağır formol kokusunun her yana sindiği **fayanslarla kaplı** (olan) geniş salona girdiğinden beri üzerindeki tedirginliği atamayan yaşlı adamın beli iyice bükülmüştü. (K.Ç. s. 134/ 4)

Bembeyaz bir bandajla kapanmış (olan) iri burnunun gerisindeki gözlerine büyüyen korkuya rağmen inkârı sürdürdü Serkan. (K.Ç. s. 173/ 12)

Zanlının kollarının iç tarafı **tırmıkla çizilmiş** gibi yara içindeydi. (K.Ç. s. 200/ 24)

Zekai’yi öldürdükten sonra **kendisiyle ilgili** (olarak) ne varsa hepsini toplamış götürmüştü. (K.Ç. s. 208/ 22)

2.11.7. İlgı Grubu

“İlgı grubu, ilgi eki almış bir isimle başka bir ismin oluşturduğu gelime grubudur. Kısaltmaya uğramış bir isim tamlaması yapısındadır. Belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmındaki iyelik eki yıpranmaya uğrayarak düşmüştür” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 112).

Fakat **bizim Zekai** buna razı olur muydu, orası şüpheliydi. (K.Ç. s. 63/ 34)

Bizim kız sessizce gülerken Münir’in üç günlük bir sakalla çevrili kumral suratı kıpkırmızı oldu. (K.Ç. s. 66/ 30)

Sanki bunu söylememi beklemiyormuşçasına ok gibi atıldı **bizim serdengeçti**, takım elbiseli zibidilerin üzerine. (*K.Ç. s. 105/ 6*)

Bizim yurttan nedim bakanlıkta önemli bir göreve geldi. (*K.Ç. s. 115/ 22*)

‘Ya, kazandığı serveti ödememek için öldürdüyse **senin cerrahı?**’ (*K.Ç. s. 277/ 15*)

2.11.8. Eşitlik Grubu

Kısaltma grubundan olan eşitlik grubu eki -cA/-çA almış bir ad ile başka bir ismin meydana getirdiği kelime grubudur (Özkan ve Sevinçli, 2015:113).

Başının bu bölümünde **fazlaca kan** yok, kulağı daha önce kesmiş olmalı. (*K.Ç. s. 20/ 20*)

Başka bir ihtimal görmüyorum, **onca yıl** bu davayla uğraşmış ve hiçbir neticeye ulaşmamış biri olarak söylüyorum sana bunu... (*K.Ç. s. 41/ 36*)

Yüzlerce çeşit bebeği olsa yine bıkmazdı. (*K.Ç. s. 46/ 39*)

Onlarca delil torbasının arasında olmasına rağmen pembe giysili oyuncağı bulmakta zorluk çekmedim. (*K.Ç. s. 49/ 18*)

Onlarca, belki **yüzlerce ceset** vardı etrafımda. (*K.Ç. s. 89/ 20*)

Büyük sorumluluk, he gün **onlarca çocuk** geliyor buraya. (*K.Ç. s. 101/ 38*)

İşin enteresanı beton, çelik ve plastik yığınının oluştuğu binalara **tonlarca para** ödemesiydi. (*K.Ç. s. 258/ 20*)

2.11.9. Kısaltma Gruplarının Ters Görünüşünde Olan Sözcük Grupları

Anlam bakımından kalıplaşmış olan bu tür kısaltma grupları genellikle kısaltma tersi görünüşünden ortaya çıkmış yapılardır. “Bunlar, daha ziyade kelime gruplarının ve cümlelerin kısalması, yıpranması sonucunda ortaya çıkan kelime gruplarıdır. Bu yüzden bazılarının belli bir kuralı yoktur.” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 113).

Gazeteler **üst üste** manşetler atıyor, televizyonlar bağırıyordu. (K.Ç. s. 31/ 14)

Yan yana oturduk Zeynep'le. (K.Ç. s. 56/ 34)

Göz göze geldik, çılgın gibiydi. (K.Ç. s. 152/ 21)

Ama isterseniz bu konuyu **yüz yüze** konuşalım. (K.Ç. s. 168/ 37)

Yine üç kişiyi öldürdü, yine 12 sayısıyla bizi **baş/başa** bıraktı. (K.Ç. s. 197/ 6)

Gerçekten de bu şehirde her gün birileri öldürüldü ama böylesi tuhaf vakaların **ardı ardına** sıralanması öyle çok sık rastlanan bir durum değildir. (K.Ç. s. 199/ 3)

Önce Zeynep'in odasına girdim yoktu, masası boştu, koridora çıkınca yardımcımınla **burun buruna** geldim. (K.Ç. s. 201/ 17)

III. BÖLÜM

3. CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümlenin ögeleri denilince akla gelen temel unsurlar; özne, nesne, dolaylı tümleç ve zarf tümlecidir. Cümlenin temel ögesi yüklemdir. “Türkiye Türkçesinde tümce, bir sözcüklü olabildiği gibi birkaç sözcükten de oluşabilir. Tümceyi oluşturan sözcükler, tümcede birtakım görevler yüklenir ve bu görevlere göre de adlandırılır. Özne, tümleç, yüklem adlarını alan bu sözcüklere tümcenin ögeleri denir” (Atabay vd., 2003: 19).

3.1. Yüklem

Cümlenin en önemli ögesi olan yüklem, yargı bildiren ve cümlede diğer unsurları buldurandır. Cümlenin ana ögesi olan yüklem yargıyı üzerinde taşıyan ve kılış, oluş durumu karşılayan en temel unsurdur. Cümledeki diğer ögeler yüklem anlamını çeşitli bakımlardan tamamlamak üzere cümlede yer alır (Karahan, 2012: 14).

Hayatın en karanlık sırrıyla **yüzleştim**. (K.Ç. s. 11/ 13)

Karşılıklı iki camı sonuna kadar **indirdim**. (K.Ç. s. 16/ 1)

Buluşalım o zaman, kaybedecek tek bir dakikamız bile **yok**. (K.Ç. s. 117/ 39)

Sustu, yine o ezgin haline **büründü**. (K.Ç. s. 151/ 20)

Sesi heyecan içinde **yüzüyordu**. (K.Ç. s. 191/ 8)

Uygun kelimeyi **bulamadı**, **yardımcı oldum**. (K.Ç. s. 203/ 26)

Bu kadar emin konuşmasına **şaşırmıştım**. (K.Ç. s. 265/ 12)

Yüklem; basit, türemiş ya da birleşik fiilden oluşabilir

3.1.1. Basit Yükleme

Yapım eki almamış fiillerdir, fiile gelen çekim ekleri fiilin anlamını değiştirmmez. “Bünyesinde yalnız bir anlamı barındıran kök ve bünyesindeki ekin varlığı sezilmeyen gövde kelimelerden oluşan fiillerdir” (Delice, 2003: 135).

Onlar çok geride **kaldı**. (K.Ç. s. 11/ 20)

Maktulün adı **buydu**. (K.Ç. s. 27/ 20)

Hesaplamaya bile gerek **duymadı**. (K.Ç. s. 57/ 26)

Bizim çocuklardan ses çıkmadığına göre onlarında benden farkı **yoktu** anlaşılır. (K.Ç. s. 234/ 33)

3.1.2. Türemiş Yükleme

Bir veya birden fazla yapım eki alan fiillere türemiş fiil-yükleme denir. ‘Nedensiz üretilmiş kök kelimelerden ek yardımıyla oluşmuş fiillerdir.’ (Delice, 2003: 135).

Hayatın en karanlık sırrıyla **yüzleştim**. (K.Ç. s. 11/ 13)

İstanbul’un göbeğinde iki kız, esir gibi yirmi bin dolara **satılıyor**. (K.Ç. s. 95/ 15)

Elbiseleri gösterişten uzaktı, dün geceyi nezarethanede geçirmişti, dahası yüzünde derin bir endişe vardı ama buna rağmen dört kadının arasında güzelliğıyle hemen **seçiliyordu**. (K.Ç. s. 309/ 5)

Karımla kızımın duvardan bakan fotoğraflarına gülümseyerek, telefona **yöneldim**. (K.Ç. s. 233/ 6)

3.1.3. Birleşik Yükleme

En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle meydana gelen fiillere birleşik fiil denir. ‘Basit ve türemiş fiillerin yerini tutması amacıyla birden fazla kelimedenden oluşan fiillerdir.’ (Delice, 2003: 135).

Öylesine bir **göz attı** fotoğraflara. (K.Ç. s. 171/ 25)

Konuşmayı kabul ettiğiniz için **teşekkür ederiz** Hicabi. (K.Ç. s. 56/ 37)

‘Sipsi İsmail’in çalıştırdığı otoparktan mı **bahsediyorsun?**’ (K.Ç. s. 200/ 34)

Katili bulmanıza **yardımcı olabilirim**. (K.Ç. s. 234/ 6)

- **Her yüklem bir cümledir. Bir ifadede kaç tane yüklem varsa o kadar cümle vardır.**

İkisi de **kıymetliydi**, ikisi de bana **lazımdı**, ikisi de kırmamaya **özen gösterirdim**. (K.Ç. s. 19/ 30) (bu metinde uç cümle var)

Kimse garip bir olayla **karşılaşmamış**, kimse şüpheli birini **görmemişti**. (K.Ç. s. 23/ 4) (bu metinde iki cümle var)

Ne yapacağını **bilemedi**, kararsızlıkla bir bani bir sıvışan rakibini **süzdü** ama sonunda emrime **uydu**; kuyruğunu kıştırıp sinirli adımlarla **yürüdü**. (K.Ç. s. 43/ 24) (bu metinde dört cümle var)

Çok değil yirmi yıl önce, bahçelerinde envai çeşit ağaçların yükseldiği tek katlı gecekondulardan oluşan fakir ama sevimli bir **semtti** Zeytinburnu. (K.Ç. s. 55/ 3) (bu metinde bir cümle var)

- **Sıralı cümlelerde yüklemi oluşturan sözcük veya ek, tekrardan kaçınmak için son tümcede yer alır.**

Söylenmemiş, yazılmamış, görüntülenmemişti. (K.Ç. s. 11/ 14)

Her gün birkaç kişinin öldürüldüğü bu şehirde işi başından aşkın olan Şefik de sıkılır, bunalır, her defasında şikâyete gelirdi. (K.Ç. s. 19/ 26)

Kimse garip bir olayla karşılamamış, kimse şüpheli birini görmemişti. (K.Ç. s. 23/ 4)

Ne soğuk, ne sıcak, tam kıvamındaydı. (K.Ç. s. 239/ 3)

- **Fiil olan kelime veya kelime grubundan sonra gelen da/de bağlacı ve soru eki mI / mU yükleme dâhil olur.**

Var mı olayı gören kimse? (K.Ç. s. 18/ 22)

Böyle iş **olur mu** yahu! (K.Ç. s. 95/ 25)

Bakalım **zorlanmış mı**? (K.Ç. s. 208/ 31)

Kendine çok güvenmiş **olabilir mi**? (K.Ç. s. 209/ 2)

- **ol- yardımcı fiili, isimlerle bir araya gelerek birleşik eylemleri oluşturur; ancak bu yardımcı eylem bazen asıl yüklem işlevini görür; ayrıca ol- yardımcı fiilinin cümlede tek başına kullanıldığı durumlar da bulunmaktadır.**

Bu kez sabırsız davranan Zeynep **oldu**. (K.Ç. s. 125/ 27)

Bir insanın gözünün içine baka baka bıçaklamak nasıl **oluyor**? (K.Ç. s. 173/ 9)

O yurttan bana bir şey **olmadı**. (K.Ç. s. 181/ 32)

Defileler, konserler filan sürekli **olmuyor**. (K.Ç. s. 237/ 38)

- **Ol- Yardımcı Fiilinin Cümlede Yardımcı fiil olarak Kullanıldığı Durumlar:**

İri, kara gözlerinde ilk kez yenilgiyi gördüm, ama **teslim olmadı**. (K.Ç. s. 201/ 1)

Yüzü **kıpkırmızı olmuştu**. (K.Ç. s. 204/ 3)

Kaybetmişti, belki de mesleğinde çözemediği tek dava sonunda canına da **mal olmuştu**. (K.Ç. s. 205/ 11)

Koltuğa yerleşirken, ‘sağ olun ben böyle iyiyim,’ dedim ama gözlerimi odadaki ayrıntılardan alamıyordum. (K.Ç. s. 239/ 20)

- **Bazen isim cümlelerinde yüklem ek-fiil ekini almaz ve bu durum genellikle ‘var, yok’ sözcüklerinde kendisini gösterir.**

Hayır de şer de ondan gelir, şüphesiz ki, hepsinin bir sebebi **var**... (K.Ç. s. 141/ 7)

Ölen kişi bizim arkadaşımız olabilir ama yapmamız gereken bir vazife **var**. (K.Ç. s. 205/ 20)

Ve bize yalan söylemeye hakkın **yok**. (K.Ç. s. 181/ 20)

İnkâr etme, bunun bir faydası **yok**. (K.Ç. s. 180/ 24)

- **Genel olarak yüklem belli bir düzene göre cümlenin sonunda bulunur; ancak şiir ve konuşmada yer değiştirebilir:**

Daha fazla zaman yitirmeden **bastım** gaza. (K.Ç. s. 16/ 6)

Anlamamıştı Olay Yeri İnceleme’nin Amiri. (K.Ç. s. 100/ 5)

Vazgeçmedi bizimki. (K.Ç. s. 136/ 10)

İnsanı çileden çıkartacak kadar **sakindi** başgarson. (K.Ç. s. 287/ 19)

- **Yüklem bazen cümlede yer almadığı durumlar da vardır.**

Hem de emniyet binasının burnunun dibinde... (K.Ç. s. 237/ 1)

Güneşin altında cayır cayır yanan salıncaklar, tahterevalliler, küçük çocukların kendilerinde akrobasi için kurulmuş ipten ve narçiçeği renginde bir kaydırak... (K.Ç. s. 19/ 1)

Bir arkadaşımı kurtarmak için... (K.Ç. s. 167/ 2)

Masanın üzerindeki tabaklarda elma, portakal, fındık, fıstık, pestiller... (K.Ç. s. 185/6)

- **Karşılıklı konuşmalarda bazen, cevap verirken soruda yer alan yüklemi tekrarlama gereği duyulmaz.**

‘12 tacizciyi bu tabancayla mı **öldürdünüz?**’

‘Evet, bununla... (**öldürdüm**) (K.Ç. s. 382/24)

‘**İkna olur mu** sence?’

‘Kim (**ikna olur mu**)?’ (K.Ç. s. 290/11)

‘**Mutlu olabildiniz mi?**’

‘Elbette, (**mutlu olabildim**) eğer onları öldürmeseydim, utanç içinde, ezik, kendisine saygısını yitirmiş biri olarak kalacaktım... (K.Ç. s. 393/2)

‘Azez de abinizin kızı **öyle mi?**’

‘Evet (**öyle**), Azez de Farrah’ın küçük kardeşi...’ (K.Ç. s. 343/6)

3.2. Özne (Fail)

Kendi başına herhangi bir yargı ya da eylem bildirmeyen özne; “Cümlede önem bakımından yüklemden sonra gelen en önemli ögedir. Fiile öteki ögelerden daha yakın olan özne, aynı zamanda cümlenin yükleminden ayrılmayan bir parçasıdır. Bu bakımdan bazen ayrı bir kelime halinde olmayıp, yüklemde içinde şahıs eki halinde ifade olunur” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 126).

İşıklı yaz günlerimizi karabasana çevirecek cinayetler zinciri, Haziran ayının 2’inci günü başlamıştı. (K.Ç. s. 13/2) (**gerçek özne**)

Asfalt, arabalar, kaldırım, kenardaki çöp kutusu, elektrik direği, demir çitler, parkın ahşap kapısı, her yer, cayır cayır yanıyordu. (K.Ç. s. 17/10) (**gerçek özne**)

Katil, maktulün sağ kulağının yarısını da almış. (*K.Ç. s. 24/ 9*) (**gerçek özne**)

Başkomiserin adını duyunca gülümsedim. (*K.Ç. s. 34/ 7*) (**gizli özne, ben**)

Pencereler ise bordo renkli perdelerle kapatılmıştı. (*K.Ç. s. 69/ 12*) (**sözde özne**)

Hemen geri çekildi **Nadir**, Zeynep'in omzuna usulca dokundu. (*K.Ç. s. 123/ 7*)
(**ortak özne**)

Ama bir yanlış yaptı, Körebe'nin hesabını tutturamadı. (*K.Ç. s. 365/ 37*) (**gizli özne, o**)

3.3. Nesne

Cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen varlığa nesne adı verilir. Genelde yükleme sorulan ne, neyi, kimi sorularının cevabıdır. “Cümlede yüklemın doğrudan etki ettiği ögeye nesne denir. Öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen kelime veya kelime grubudur. Daima geçişli fillerin bir ögesi olarak kullanılır” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 137).

3.3.1. Belirtili Nesne

Fiillere belirtme ekleriyle bağlanarak belirli bir varlığı ifade eder. Cümlede belli bir yeri olmayıp, cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir. Özellikle vurgulanmak istediğinde yükleme yaklaştırılır (Özkan ve Sevinçli, 2017: 138).

Acıyı gördüm. (*K.Ç. s. 11/ 1*)

Alını karıştı Recai'nin. (*K.Ç. s. 65/ 20*)

Yükselmesine engel olduğu için **birlikte çalıştığı iki komiseri** harcamıştı. (*K.Ç. s. 147/ 22*)

İkinci zanlı Arda'yı Tophanede bulamamıştık. (*K.Ç. s. 164/ 22*)

Sipsi'yle Serkan'ı gözaltına alırken **Ali'yi** çağırmaıştım. (*K.Ç. s. 165/ 28*)

Zekai'nin evinden çıkarken duydum **sesini**. (*K.Ç. s. 325/ 1*)

Bu kaba saba mafya bozuntusunun yaptığının çok daha akıllıcasını yapıyordu. (*K.Ç. s. 283/ 24*)

3.3.2. Belirtisiz Nesne

Belirtisiz nesne genel olarak yüklem ile yan yana bulunur ve yüklem önünde yer alır (Özkan ve Sevinçli, 2017: 139).

Ama mutlaka **bir açık** verecekler, **bizi onlara götürecek bir iz** bırakacaklardı. (*K.Ç. s. 23/ 6*)

‘**Emin misin?**’ diye atıldı Ali. (*K.Ç. s. 110/ 20*)

‘**Ediyoruz**’ dedi mafya şefi gür bir sesle. (*K.Ç. s. 114/ 24*)

Bizim Körebe de, hem kendini, hem de kurbanlarının ruhunu kurtarmak istiyorsa, **dinden daha iyi bir yöntem** bulamaz. (*K.Ç. s. 129/ 6*)

Başhekim **bambaşka bir hikâye** anlatıyordu bize. (*K.Ç. s. 249/ 33*)

Bir de **günah** çıkartıyor pezevenk. (*K.Ç. s. 341/ 32*)

Katil ya da katiller Hicabi’nin canını almakla tatmin olmamış, **bütün bedenini parçalamak** istemişlerdi. (*K.Ç. s. 174/ 15*)

3.4. Zarf Tümleci

“Cümlede yüklem anlamını zaman, yer, yön, durum, miktar, tarz, araç gibi yönlerden tamamlayan ögedir. Zarf, bir isim veya zarf işleviyle kullanılan bir kelime grubu olabilir” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 143). Cümlede zarf tümlecini bulmak için yükleme nasıl, ne zaman, ne kadar, nice... soruları sorulur.

Işıklı yaz günlerimizi karabasana çevirecek cinayetler zinciri, **haziran ayının 2’nci günü** başlamıştı. (*K.Ç. s. 13/ 1*)

Ama nedense o bakışı hiç unutmamıştım, **merkeze döner dönmez** Asayiş Şube’den bizim Şaşı Münir’i aramış, Akif Soykan’ı araştırmasını istemiştım. (*K.Ç. s. 29/ 32*)

Kibarca yana çekilerek yol verdi. (*K.Ç. s. 55/ 23*)

Müezzinin yanık sesi, Mihrimah Sultan Camii'nin karşısındaki tarihi surlarda yankılanırken ucu ucuna yetiştik cenaze namazına. (K.Ç. s. 104/ 2)

Başımı çevirince Sipsi İsmail'in sıcaktan kıpkırmızı olmuş suratını gördüm. (K.Ç. s. 107/ 7)

Sözümü tamamlarken çaldı telefonum. (K.Ç. s. 167/ 22)

Başgarsonun böyle akıl verir gibi konuşması canımı sıkıyordu, nerdeyse azarlayacaktım adamcağızı ama daha **iki gün önce bu mekanda, hatta şu anda bulunduğumuz yerde dikilirken** çok farklı düşünceler içinde olduğumu hatırladım. (K.Ç. s. 287/ 31)

3.5. Yer Tamlayıcısı

Yer tamlayıcısı, cümlede işin, hareketin yapıldığı yeri veya hareketin yerini, yönelişini ifade eden, bildiren unsurdur. Yükleme neye, nerede, nereye... soruları sorularak bulunan yer tamlayıcısı; “cümlede yüklem bildirdiği hareket, iş veya oluşun yerini ve yönünü bildiren ögedir. Başka bir deyişle hareketin, oluş ve kılışın yöneldiği, geçtiği veya ayrıldığı yeri gösteren cümle ögesidir” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 149).

Kreşlerin önünde tertibat alacaksın ve bekleyeceksin. (K.Ç. s. 41/ 29)

Çay bardağımı **masaya** bıraktım. (K.Ç. s. 52/ 1)

Yanımda dikilen Münir soran gözlerini **adama** dikti. (K.Ç. s. 134/ 8)

Kapıdan girince o kesif koku çarptı **burnuma**. (K.Ç. s. 147/ 1)

Ama **Evgenia'nin kalbinde** bir çocuk vardı. (K.Ç. s. 155/ 21)

Elbette **ışıkları söndürülmüş balkonların çirkin görüntülerinden başka bir manzaraya** rastlamadım. (K.Ç. s. 222/ 4)

Aldırmayıp **Zeynep'in odasına** yöneldim. (K.Ç. s. 333/ 9)

3.6. Cümle Dışı Ögeler

Bağlaçlar, ünlemler, hitaplar ve ara sözleri cümlenin kuruluşuna katılmayan, öge olmayan unsurlardır. “Cümlenin kuruluşuna doğrudan katılmayan, şekil olarak yükleme bağlanmayan, ancak cümlenin anlamına dolaylı olarak katkıda bulunan bu birliklere cümle dışı öge (unsur) denir” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 154).

Annesi defalarca uyarmasına rağmen, herkese hoş görünme huyundan hiç vazgeçmemişti. (K.Ç. s. 28/ 1)

‘**Allah Allah,** ne cins adamlar var ya şu dünyada!’ (K.Ç. s. 53/ 8)

‘**Sahi İsmail,** nerden tanıyorsun bu Hicabi’yi?’ (K.Ç. s. 108/ 39)

Makul görünmeye çalışıyordu **ama** onun da sesindeki gerilim hissedilmeyecek gibi değildi. (K.Ç. s. 128/ 36)

‘Bu habere sevindim **Zeynepcim,**’ dedim ben de yorgunluğumdan sıyrılarak. (K.Ç. s. 157/ 13)

Sakın ha! (K.Ç. s. 202/ 20)

Fakat çok sürmeyecek, az sonra fark edecekti bendeki tuhafılığı. (K.Ç. s. 146/ 18)

VI. BÖLÜM

4. CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Cümleler, yüklem türüne, yerine, anlamlarına ve biçimlerine göre değişik gruplara ayrılırlar. Söz dizimi çalışmalarında cümle çeşitlerinin farklı açılardan ele alındığı görülmektedir. Burada bu farklılıklardan bazılarına değinilmiştir.

Aktan, Türkiye *Türkçesinin Söz Dizimi* adlı eserinde cümle çeşitlerini; Yüklem Türüne Göre Cümleler ana başlığı altında İsim Cümlesi ve Fiil Cümlesi adlı başlıklara yer vermiştir. Anlamına Göre Cümleler ikinci ana başlığı altında da 1. Olumlu Cümle, 2. Olumsuz Cümle, 3. Soru Cümlesi, 4. Emir Cümlesi, 5. Ünlem Cümlesi şeklinde alt başlıklara yer veren Aktan; Yüklem Yerine Göre Cümleler bölümünde Kurallı Cümle ve Devrik Cümle şeklinde inceler. Yapılarına Göre Cümleleri de 1. Basit Cümle 2. Birleşik Cümle, Sıralı Cümle, Bağlı Cümle, Ara Sözlü (Cümleli) Cümle olarak incelemiştir (2016: 111-132).

Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi* adlı eserinde cümleleri; Yapılarına göre cümleler ana başlığı altında a. Basit cümle b. Birleşik cümle (Şartlı Birleşik Cümle, İç İçe Birleşik Cümle, Ki'li Birleşik Cümle), c. Bağlı cümle (1.Sıralı Bağlı Cümle, Açıklamalı Bağlı Cümle), ç. Eksilteli Cümle veya Söz Cümle şeklinde sınıflandırır. Yüklem Türüne Göre Cümleler ikinci ana başlığı altında da a. Fiil Cümlesi, b. İsim Cümlesi alt başlıkları yer alır. Yüklem Yerine Göre Cümleleri a. Kurallı Cümle ve b. Devrik Cümle olarak ikiye ayıran Karaağaç; Anlamına Göre Cümleleri de a.Olumlu Soru Cümle, b. Olumsuz Cümle ve Soru Cümlesi. (1.Seçmeli Soru, 2.Ünlemlik Soru, 3.Karşı Çıkma Sorusu, 4.Cümleyi Değil, 5.Cümle Öğelerinden Birini Sorma Sorusu, 6.İkili Soru, 7.Düşünme Sorusu, 8.Dolaylı Soru, 9.Zamir Sorusu, 10.Dolaysız Soru. Ret – Kabul Sorusu, 11.Ayırıcı Soru, 12. Retorik Soru, 13. Uzlaş Sorusu, 14. Onay Sorusu) şeklinde sınıflandırır (2017: 237-253).

Özkan ve Sevinçli, *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)* adlı eserde cümleleri; 1. Yüklemlerine Göre Cümleler ana başlığı altında isim cümlesini a. Basit Zamanlı İsim Cümlesi b. Birleşik Zamanlı İsim Cümlesi; Fiil Cümlesini a. Basit Fiillerle Kurulan Cümleler b. Birleşik Fiillerle Kurulan Cümleler c. Birleşik Zamanlı Fiillerle Kurulan Cümleler d. Geçişli Fiillerle Kurulan Cümleler e. Geçişsiz Fiillerle Kurulan Cümleler f. Etken Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler g. Edilgen Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler h. Ettirgen Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler, 1. İşteş Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler i. Dönüşlü Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler) şeklinde sınıflandırmış ve bunları da kendi içinde yukarıdaki gibi daha alt gruplara ayırmışlardır. Anlamalarına Göre Cümleler ikinci ana başlığı altında da cümleler olumlu cümle. 1. Olumlu İsim Cümle a. Olumlu İsim Cümlesi, Olumlu Fiil Cümlesi 2. Olumsuz Cümle b. Olumsuz Fiil Cümlesi, Olumsuz İsim Cümlesi, 3. Soru Cümlesi. a. Soru Ekiyle Yapılan Cümleler b. Soru Sıfatıyla Yapılan Cümleler c. Soru Zamiri İle Kurulan Cümleler d. Soru Zarfıyla Kurulan Cümleler e. Soru Edatıyla Kurulan Cümleler. Emir Cümlesi Ve Ünlem Cümlesi gibi alt başlıklar altında incelenmiştir. Yüklemin Yerine Göre Cümleler bölümünde cümleler kurallı ve devrik cümle olarak ikiye ayrılırken Yapılarına Göre Cümleler kısmında ise cümleleri basit cümle, Birleşik Cümle (Şartlı Birleşik Cümle, İç İçe Birleşik Cümle, Ki’li Birleşik Cümle, Girişik Cümle). Daha sonra Sıralı Cümle (Bağımlı Sıralı Cümle, Bağımsız Sıralı Cümle), Bağlı Cümle, Ara Sözlü Cümle Ve Eksilteli Cümle(Kesik Cümle) şeklinde kategorilere ayrılmıştır (2017: 157-222).

Delice, *Türkçe Sözdizimi* adlı eserinde cümleleri; 1. Cümle Türleri ana başlığı altında 1. Yüklemin Yerine Göre 2. Yüklemin Türüne Göre 3. Anlamalarına Göre 4. Yapılışlarına göre Cümleler şeklinde sınıflandırmış. Yapılışlarına göre alt başlığı ise 1. Basit Cümle 2. Birleşik Cümle şeklinde sınıflandırılmış daha sonra Birleşik cümle de kendi içerisinde 1.Girişik Birleşik Cümle alt başlığı şeklinde sınıflandırılmıştır. Birleşik Cümle a.Yan Cümlesi İsim-Fiil Öbeği Olan Girişik Cümle, b. Yan Cümlesi Sıfat-Fiil Öbeği Olan Girişik Cümle, c. Yan Cümlesi Zarf-Fiil Öbeği Olan Girişik Cümle d. Yan Cümlesi Şart Öbeği Olan Girişik Cümle). 2. İç İçe Birleşik Cümle 3. ‘Ki’li Birleşik Cümle 4. Karmaşık Birleşik Cümle şeklinde incelenmiştir (2013: 141-146).

4.1. Yüklemlerine Göre Cümleler

Yüklemlerine göre cümleler, yüklemnin hangi tür sözcük olduğuna göre gruplanır. Yüklemlerine göre cümleler ikiye ayrılır:

4.1.1. İsim Cümlesi

“İsim cinsinden bir kelime ya da kelime grubunun ek-fiille çekimlenerek yargı bildirmesine isim cümlesi denir. İsimler, sıfatlar, zamirler, mastarlar, edatlar, zarflar; isim hükmünde olan kelime grupları, isim cümlesinin yüklemi olabilirler” (Özkan ve Sevinçli, 2015: 157).

İşte bu kadar **kolaydı** benim iyi kalpli sevgilimi mutlu etmek. (K.Ç. s. 15/ 27)

İstanbul sürprizlerle **doludur**. (K.Ç. s. 17/ 1)

Sahici bir üzüntü **vardı** adamın yüzünde. (K.Ç. s. 56/ 40)

Bir ofisten çok beş yıldızlı kral dairesi **gibiydi**. (K.Ç. s. 239/ 3)

Dokuz hastanemiz **var**. (K.Ç. s. 253/ 13)

Hayretler **içindeydi**. (K.Ç. s. 347/ 33)

Belli ki iki katlı bir **evdi** burası. (K.Ç. s. 377/ 3)

4.1.1.1. Basit Zamanlı İsim Cümlesi

Bu gibi isim cümlelerinde, zaman bildiren bir ek yoktur. Ek-fiilin bildirme ifadesi üstlenen kipleri kullanılır ve bu basit zaman ifadesini taşır (Özkan ve Sevinçli, 2017:159).

Çözemediği cinayet vakası **yok**. (K.Ç. s. 53/ 10)

Bize gereken de böyle **biriydi**. (K.Ç. s. 54/ 1)

‘Evet, size açıklamadığım bazı şeyler **var**.’ (K.Ç. s. 125/ 2)

Beli çoktan bükülmüş evlerin yan yana sıraladığı bu eski sokak, kaç bin yıldan arta kalan bu kutsal semt, içten içe kıpırdanan bu kadim şehir, ürkütücü bir sessizlik **içindeydi**. (K.Ç. s. 155/ 1)

İyi değildim. (K.Ç. s. 377/ 20)

Çok yakışıklı bir **adamdı.** (K.Ç. s. 386/ 40)

Odaman içi fırın **gibiydi.** (K.Ç. s. 202/ 34)

4.1.1.2. Birleşik Zamanlı İsim Cümlesi

Türkçede çok fazla kullanılmayan birleşik zamanlı isim cümlesinde en yaygın birleşik çekim şart kipiyle kurulan çekimdir. İsimleri bu yolla yüklem haline getirerek yardımcı cümle oluşturur ve asıl cümleye bağlar (Özkan ve Sevinçli, 2017: 161).

İncelenen eserde birleşik zamanlı isim cümlesi örneklerine rastlanılmamıştır.

4.1.2. Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiilden oluşan cümle çeşidine fiil cümlesi denir. “Yüklemi çekimli bir fiil olan cümleye fiil cümlesi denir. Kip ve kişi bildiren bütün fiiller yargı taşır. Yargı, emir kipinin 2. Teklik kişi dışında daima ekle yapılır. Her türlü oluş ve kılış, fiil cümleleri ile karşılanır. Fiil cümlesinin yüklemi bildirme kipleri ile şart kipinin dışında kalan bütün tasarlama (dilek) kiplerinden herhangi biri olabilir” (Aktan, 2016: 111).

Başımı kaldırınca Evgenia’nın su yeşili gözleriyle **karşılaştım.** (K.Ç. s. 15/ 12)

Oturduğu iskemlede **toparlandı.** (K.Ç. s. 50/ 16)

Dudaklarındaki alaycı gülümsemeye aldırmadan inatla **savundu** düşüncelerini. (K.Ç. s. 72/ 18)

Nadir’in bakışları **yumuşadı.** (K.Ç. s. 125/ 10)

Zeynep’in sabrı **taşımıştı.** (K.Ç. s. 151/ 39)

Galiba o duyguyu yitirmeye **başlamıştım.** (K.Ç. s. 155/ 16)

Defineler, konserler filan ama sürekli **olmuyor.** (K.Ç. s. 237/ 38)

4.1.2.1. Basit Fiillerle Kurulan Cümleler

Bu cümlelerde fiil, iş, oluş ve hareket bildirirken eylem hiçbir yapım eki ve yardımcı fiil unsurları almadan yalın halde çekimlenmiş fiiller ile kurulan gruba denir. ‘Bir düşünceyi, bir yargıyı bir tek çekimli fiille anlatan cümlelerdir. Bildirme veya tasarlama kipindeki bütün çekimli fiiller cümlede yüklem olabilir. Bildirme kipleriyle kurulan cümlelerde oluş ve kılışlar belli bir zaman anlamı, tasarlama kipleri ile kurulan cümlelerde ise, zaman işlevi olmadığı için, sadece tasarlanan bir hareket anlatılır’ (Aktan, 2016: 112).

Onlar çok geride **kaldı**. (K.Ç. s. 11/ 20)

Zoraki **güldü**. (K.Ç. s. 73/ 11)

Yeniden masaya **eğildi** Zekai. (K.Ç. s. 125/ 24)

Yüzümün düştüğünü görünce, şefkatle yanağıma **dokundu**. (K.Ç. s. 145/ 17)

‘**Toplanan** şuraları çabuk.’ (K.Ç. s. 219/ 37)

Daha fazla konuşmadan **çöktüm** iskemleye. (K.Ç. s. 273/ 29)

Adımı duyar duymaz sevinçle **döndü** Evgeniam. (K.Ç. s. 345/ 14)

4.1.2.2. Birleşik Fillerle Kurulan Cümleler

Birleşik fiiller, iki fiilin birleşmesiyle oluşan fiillere denir. Bu fiiller kurallı veya yardımcı fiiller ile birleşerek oluşurlar. ‘Yüklemi, et-, eyle-, ol-, kıl-, bulun- yardımcı fiilleri ile bir ismin ya da anlamca kaynaşmış iki ayrı fiilin oluşturduğu cümlelerdir. Tasvir fiillerle de (yeterlilik, tezlik, süreklilik, yaklaşma) bu tür cümleler kurabilir’ (Özkan ve Sevinçli, 2017: 164).

Ali de inadından **vazgeçmedi** zaten. (K.Ç. s. 15/ 33)

Esmer Juliet’imizin dudaklarında beliren gülümsemeyi görmezden gelerek telefondaki Romeo’ya **kulak verdim**. (K.Ç. s. 61/ 16)

Hepsi de konunun yeniden açılmasından **rahatsız oldu**. (K.Ç. s. 75/ 2)

Öylece **bakakaldık** arkasından. (K.Ç. s. 152/ 27)

Arkasındaki dev de bizi **takip etti**. (K.Ç. s. 237/ 30)

Sen incelemeye **devam et** Zeynepcim. (K.Ç. s. 267/ 38)

Şeyden sonra ortalıktan **kayboldu** zaten. (K.Ç. s. 313/ 27)

4.1.2.3. Birleşik Zamanlı Fiillerle Kurulan Cümleler

Eylem fiillerin birleşik çekimleri ile oluşan cümlelerdir. Bu tür cümlelerde yüklem, fiillerin hikâyesi ya da rivayeti biçimi ile meydana gelirler (Özkan ve Sevinçli, 2017: 166).

Korkuyordum. (K.Ç. s. 12/ 8)

*Maktulün cenazesi yarın öğle namazında **kalkacakmış** Başkomserim.* (K.Ç. s. 61/ 17)

Derin bir kuşkuyla bize **bakıyordu**. (K.Ç. s. 151/ 31)

Araf, zambak **kokuyordu**. (K.Ç. s. 164/ 1)

Seri katilin, kendi koyduğu kuralları ihlal etmeyeceğini **zannediyorduydu**... (K.Ç. s. 209/ 10)

Yalan **söylüyordu** ama biraz zorlasak hiç **konuşmayacaktı**. (K.Ç. s. 249/ 3)

‘Aslında bu bilgiyi paylaşmamak için **söz vermiştim**...’ (K.Ç. s. 330/ 9)

4.1.2.4. Geçişli Fiillerle Kurulan Cümleler

Geçişli fiille oluşan cümleler denildiğinde aslında yüklem, yani eylemin nesne alabildiği cümle akla gelmektedir. Bu cümle çeşidinde bir fiilin geçişli olabilmesi için yüklem, nesne alması gerekmektedir.

Alnı öne düştüğü için tam olarak yüzünü **göremiyordum**. (K.Ç. s. 19/ 8)

Yaşadıklarımı en ince ayrıntısına kadar **kaydetmişim** zihnimde. (K.Ç. s. 27/ 5)

Cinayet büronun karşısındaki aydınlık sokağın köşesinde, Gayrettepe'deki o kadim çınar ağaçlarından belki de sonuncusunun koyu gölgesindeki ahşap masalardan birinde **bulduk** Zekai'yi. (K.Ç. s. 119/ 4)

Başımın dışarısını **işaret ettim**. (K.Ç. s. 218/ 10)

Henüz emektarın kontak anahtarını **çevirmemiştim**. (K.Ç. s. 257/ 8)

Dakikalardı asansör **bekliyoruz** burada. (K.Ç. s. 259/ 40)

Eliyle dağınık saçlarını **toparladı**. (K.Ç. s. 261/ 39)

4.1.2.5. Geçişsiz Fiillerle Kurulan Cümleler

Cümlenin yüklemine kimi, kime, neyi, neye vb. sorular sorulduğunda cevabının alınmadığı cümle çeşididir ki bu sebepten nesne almaz.

Sevinmişti Zeynep. (K.Ç. s. 21/ 27)

Salonun kapısını geçerken **yüz yüze geldik**. (K.Ç. s. 65/ 24)

Karşısında beni gören Hicabi'nin yüzüne bir sevinç dalgası **yayıldı**. (K.Ç. s. 105/ 19)

Duraksadı. (K.Ç. s. 117/ 10)

Ali benden önce **davrandı**. (K.Ç. s. 220/ 6)

Zeynep sözünü tamamlayamadan, açılan kapıdan dün gece bilgisayardan yüzünü gördüğümüz Alper **beliriverdi**. (K.Ç. s. 237/ 4)

Önce sessizce, sonra ince uzun yüzünü, esmer ellerinin arasına alarak katıla katıla **ağladı**. (K.Ç. s. 341/ 7)

4.1.2.6. Etken Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler

Etken çatılı fiil adından da belli olduğu üzere eylemin kim ya da ne tarafından yapıldığı açık olan cümlelerdir. Kısaca öznesi gerçek özne olan fiillerden oluşan cümlelerdir denilebilir.

Evgenia **dayanamadı**. (K.Ç. s. 15/ 29)

Görevini eksiksiz yapan birinin rahatlığıyla **onayladı** kriminoloğumuz. (K.Ç. s. 53/ 34)

Nadir Bey ise çevik bir hareketle yan masadaki iskemleyi çekerek, Ali'yle benim arama **yerleşti**. (K.Ç. s. 123/ 16)

Serkan ise içine düştüğü panik halinden çıkmak için olsa gerek yalakalığ**başladı**. (K.Ç. s. 170/ 17)

Sağ eliyle dağınık olan saçlarını iyice **karıştırdı** Ali. (K.Ç. s. 189/ 1)

Sanki cesedin orda olmasının sorumlusu kendisiymiş gibi ezik bir halde **gülümsedi** Ekrem. (K.Ç. s. 228/ 23)

Verdiğim tepkiyi abartılı **bulmuştu** İhsan. (K.Ç. s. 287/ 10)

4.1.2.7. Edilgen Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler

Edilgen çatılı fiillerde eylem daha çok başkası tarafından yapılmaktadır. Yani eylemde yapılan işin, hareketin kim ya da ne tarafından yapıldığı belli değildir. Bu cümlelerin öznesi gerçek özne değil sözde öznedir. Ayrıca eylemin en belirgin ekleri -n ve -l ekleridir. Çünkü bu ekler fiilden fiil yapma eklerinden olup edilgenlik belirten ekler olarak nitelendirilmektedir.

Benim için özel **toplandı**. (K.Ç. s. 14/ 37)

‘Muhtemelen cinayet gece yarısı **işlendi**...’ (K.Ç. s. 18/ 25)

Tek kurşunla **vurulmuş**. (K.Ç. s. 20/ 11)

Ruhuma huzur veren o mahmur ses **çalındı** kulaklarımda. (K.Ç. s. 73/ 37)

Ne kilit kurcalanmış, ne kapı zorlanmıştı. (K.Ç. s. 208/ 32)

Çünkü şehrin görkemli silüeti en iyi buradan **görünür**. (K.Ç. s. 215/ 3)

‘Bu akşam evinde **öldürülmüş...**’ (K.Ç. s. 218/ 16)

4.1.2.8. Ettirgen Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler

Cümledeki yüklem gösterdiği işi, hareketin özne tarafından başkasına yaptırılması söz konusudur. ‘Geçişsiz fiilleri geçişli hale dönüştüren: geçişli fiilleri ikinci derecede geçişli duruma getiren fiillerle kurulan cümlelerdir. Bu yapıdaki cümlelerde oluş ve kılışlar, faktitif eklerinin (-r, -dIr, -dUr, -tIr, -tUr, -t-) biriyle ya da ikisinin üst üste getirilmesiyle yapılır. Bu fiillerde hareket başkalarına yaptırılır’ (Özkan-Sevinçli, 2017:170).

Körebe’yi yakalayamamış olmayı kendine **yediremiyor**. (K.Ç. s. 53/ 11)

Hayır efendim, kimse beni buna **inandıramaz**. (K.Ç. s. 59/ 33)

Tekerlekli koltuğunu bilgisayardan **uzaklaştırdı**. (K.Ç. s. 92/ 35)

Amerikan dizilerine bu kadar **kaptırma** kendini. (K.Ç. s. 99/ 2)

‘Evet İsmail, neden **öldürttün** Hicabi İnce’yi?’ (K.Ç. s. 177/ 28)

Niye öldürteyim ki o labunya’yı? (K.Ç. s. 117/ 30)

Cabir’le beni karşısına **oturttu**. (K.Ç. s. 314/ 1)

4.1.2.9. İşteş Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler

Cümlede bir işin ya da hareketin birden çok özne tarafından yapıldığını göstermek amacıyla eylemin -ş, -Iş, -Uş eklerini alarak veya birden çok öznenin karşılıklı iş yaptıklarını anlatan cümle türü işteş yapılı cümle türüdür.

‘Çok erken **tanışmışlar** vahşetle...’ (K.Ç. s. 18/ 15)

Başımı çevirince Arif Usta’nın kınayan gözleriyle **karşılaştım**. (K.Ç. s. 44/ 7)

Ali'yle burada **buluşmuştuk**. (K.Ç. s. 72/ 10)

Akşamüzeri **görüşürüz**. (K.Ç. s. 63/ 38)

Tamam **dövüştük** işte. (K.Ç. s. 108/ 9)

O zamanlar bu konuyu çok **tartıştık**. (K.Ç. s. 224/ 9)

İşini bilen insanlarla çalışmanın verdiği memnuniyetle ellerimi masanın üzerinde **kavuşturdum**. (K.Ç. s. 305/ 17)

4.1.2.10. Dönüştü Çatılı Fiillerle Kurulan Cümleler

Dönüştü fiiller, tıpkı edilgen çatılı fiiller gibi “-I, -n” eklerini alarak oluşur. “dönüştü fiille kurulan cümlelerde oluş ve kılış, yapılan iş özne tarafından kendi kendine yapılır. Yani dönüştü fiillerle kurulan cümlede özne, hem işi yapan hem de ondan etkilenen öğedir (Özkan ve Sevinçli, 2017:172).

O sebepten olsa gerek Marika öldükten sonra bu geleneği Evgenia **üstlenmişti**. (K.Ç. s. 14/ 26)

‘Peki, katilin ayak izleri?’ diyerek ben de **katıldım** tartışmaya. (K.Ç. s. 20/ 5)

Hiçbir yararı olmamasına rağmen yine de ağaçların gölgesinden yürüyerek, parkın en kuytu köşesine, devasa bir kestane ağacının arkasındaki çocuklara ayrılan bölüme **yöneldim**. (K.Ç. s. 18/ 38)

Adamı ilgiyle dinleyen Zeynep de **katıldı** konuşmaya. (K.Ç. s. 102/ 33)

Sanki bunu söylememi bekliyormuşçasına ok gibi **atıldı** bizim serdengeçti, takım elbiseli zibidilerin üzerine. (K.Ç. s. 105/ 5)

Anlayış bekleyen bir ifade **takındım**. (K.Ç. s. 211/ 16)

Yine de **toparlanamadı** Şaban. (K.Ç. s. 217/ 1)

4.2. Anlamlarına Göre Cümleler

Anlam bakımından cümle sınıflandırmaları üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda olumlu ve olumsuz cümleler ile soru cümleleri üzerinde fikir birliğine varıldığı; ancak ünlem ve emir cümleleri konusunda tam bir görüş birliği sağlanamadığı görülmektedir.

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli anlamlarına göre cümleleri, olumlu, olumsuz cümleler, soru cümleleri, emir cümlesi ve ünlem cümlesi şeklinde ele almıştır.

Bilal Aktan da anlamlarına göre cümleleri yukarıdaki gibi olumlu, olumsuz cümleler, soru, emir ve ünlem cümleleri şeklinde ele almıştır.

Haydar Ediskun, anlamlarına göre cümleleri olumlu, olumsuz cümleler, soru cümleleri ve ünlem cümlesi olarak sınıflandırmış, Bu bahiste emir cümlesini dâhil etmemiştir.

4.2.1. Olumlu Cümle

İçinde herhangi bir olumsuzluk eki bulunmayan cümleler olumlu cümledir. ‘Yargının gerçekleştiğini anlatan cümle, olumlu cümledir. Bu cümlenin yüklemi, bulunma veya yapma ve olma bildirir’ (Karaağaç, 2017: 250).

4.2.1.1. Olumlu İsim Cümlesi

Ek-fiil yardımıyla yargıya bağlanmasıyla isim kök ve gövdelerine gelen ve olumlu bir anlam bildiren cümleye olumlu isim cümlesi denir (Özkan ve Sevinçli, 2017:173).

‘Çok **kötüsün.**’ (K.Ç. s. 15/19)

Duvarları koyu yeşile boyanmış, tek katlı bir **binaydı** Tophane’deki Çocuk Müzesi. (K.Ç. s. 97/1)

Az önce sorguda söylediğim gibi, yurttan taciz ettiği çocuklardan **biriydi** İsmail. (K.Ç. s. 182/12)

Bomonti’de birbiri ardına dikilen çirkin gökdelenlerden birinin **tepesindeydi** Kansu Sarmaşık’ın dairesi. (K.Ç. s. 258/16)

İnsanı çileden çıkartacak kadar **sakindi** başgarson. (K.Ç. s. 287/19)

Ama Mirza'yı görmemeleri **imkansız**. (K.Ç. s. 315/13)

Zekai'nin teknesinde, Kansu'nun evinde ve bu akşamüstü cinayet mahallinde bulduğumuz kırmızı toprak parçalarıyla **ayniydi** bunlar... (K.Ç. s. 373/24)

4.2.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi

Yüklemi eylem olan; bir işin, oluşun, hareketin gerçekleştiğini veya gerçekleşebileceğini belirten cümlelerdir (Özkan ve Sevinçli, 2017:175).

Gecenin yorgunluğunu taşıyan mahmur gözleri **ışıldadı**. (K.Ç. s. 15/25)

Ali'nin telefonda söylediği gibi ensesinden **vurulmuştu**. (K.Ç. s. 97/14)

O ukala gülümsemesini dudaklarına yerleştirerek kendince noktayı **koydu**. (K.Ç. s. 179/17)

Serap Hastanesi'nden ayrılırken kafamız iyice **karışmıştı**. (K.Ç. s. 257/1)

İhsan'ın sözleri beni **rahatlatmıştı**. (K.Ç. s. 287/16)

Adeta üzgün bir sesle **fısıldadı** kadın. (K.Ç. s. 315/8)

Nadir, yüzünü buruşturarak ayaklarına doğru **baktı**. (K.Ç. s. 373/18)

4.2.2. Olumsuz Cümle

Anlamsal bağlamda olumsuzluk içeren cümlelerdir ve bu cümleler mA eki ile ya da diğer olumsuzluk sözcükleri ile yapılır. “Bir işin olmadığını, olmayacağını, yapılmadığını veya yapılmayacağını bildiren cümlelerdir” (Sarı, 2011:138).

4.2.2.1. Olumsuz İsim Cümlesi

Cümledeki yüklem isim olup genellikle “yok” sözcüğü ve “değil” edatıyla oluşur. “Yüklemi isim olan bir cümlede, yüklem “değil” edatı, “yok” ismiyle birlikte kullanılmasıyla meydana gelen: bu niteliğin, bir nesnenin var olmadığını, bulunmadığını anlatan cümlelere olumsuz isim cümlesi denir (Özkan ve Sevinçli, 2017:178).

‘O kadar **kötü değil** aslında...’ (K.Ç. s. 18/12)

‘O da **yok!**’ (K.Ç. s. 98/ 1)

Ne benim **ne** de adamlarımın bu cinayetle ilgisi var. (K.Ç. s. 181/ 34)

Belli ki maktul yaşadığı hayattan hiç**memnun değilmiş.** (K.Ç. s. 262/ 30)

Anladığım kadarıyla mühim bir durum **yok.** (K.Ç. s. 287/ 21)

Belki adamın Körebe olduğunu hala **emin değildi.** (K.Ç. s. 321/ 9)

Salonun iki kapısı da açık olmasına rağmen en küçük bir esinti **yoktu.** (K.Ç. s. 377/ 4)

4.2.2.2. Olumsuz fiil cümlesi

Olumsuz fiil cümlesi, yüklem ‘-mA, -mAz’ eklerini alarak işin, oluşun, hareketin olamayacağını ya da yapılmayacağını belirtir. “Olayın gerçekleşmediğini bildirir” (Karaağaç, 2017: 251).

Ama **ne** kovanı bulabildik, **ne de** çekirdeğini. (K.Ç. s. 50/ 18)

Alacağım cevabı bilmeme rağmen yine de sormadan **duramadım.** (K.Ç. s. 97/ 22)

Ali gözlerini adamın yüzünden **ayırmıyordu.** (K.Ç. s. 179/ 5)

O yurttan bana bir şey **olmadı.** (K.Ç. s. 181/ 32)

Henüz emektarın kontak anahtarını **çevirmemiştim.** (K.Ç. s. 257/ 8)

Evgenia öyle kolay kolay **telaşlanmaz.** (K.Ç. s. 287/ 18)

Bu arada onu **işkillendirmemeliydim.** (K.Ç. s. 374/ 31)

4.2.3. Soru Cümlesi

Soru cümlesi, soru anlamı taşıyan, sonuna soru işareti konan cümlelere denir. ‘Herhangi bir ögesinde soru kavramı bulunan cümleye soru cümlesi denir. ‘Olumlu ve olumsuz soru cümlesi kurulabilir. Soru anlamı, mı soru eki yahut sıfat, zamir, zarf ve edat olarak kullanılan kelimeler yardımıyla sağlanır. Konuşma dilinde vurgu yoluyla da soru cümlesi yapılır” (Aktan, 2016: 115).

4.2.3.1. Soru Ekiyle Yapılan Cümleler

Yaşlanıyor muydum? (K.Ç. s. 15/ 8)

Tetikçilerden **rahatsızlık mı** duyacaktı, yoksa onu örnek almaları **hoşunamı** gidecekti. (K.Ç. s. 86/ 39)

Komiser Ali Gürmen, sizinle çalışıyor **değil mi?** (K.Ç. s. 168/ 9)

‘Ama Körebe’nin bizden biri olabileceğini **konuşmuyor muyduk?**’ (K.Ç. s. 224/ 5)

‘şahit filan **var mı?**’ (K.Ç. s. 201/ 3)

‘Bu adamların böyle bir hakkı **var mı?**’ (K.Ç. s. 236/ 11)

Sahi Güzide **alışmış mıydı** bu duruma? (K.Ç. s. 349/ 12)

4.2.3.2. Soru Sıfatlarıyla Yapılan Cümleler

‘Bu Körebe en son cinayetini **ne** zaman işlemiş?’ (K.Ç. s. 31/ 35)

Peki, bu Körebe, **kaç** kişi öldürmüş bugüne kadar? (K.Ç. s. 32/ 23)

‘Akif **kaç** yıl kaldı yurttta?’ (K.Ç. s. 57/ 25)

‘**Hangi** Fahhar Amirim?’ (K.Ç. s. 93/ 30)

Kaç tane acayip vakayla karşılaştınız? (K.Ç. s. 99/ 12)

Başka **hangi** şehirde var bu hastanenin şubeleri? (K.Ç. s. 362/ 10)

‘**Hangi** toprak parçaları?’ (K.Ç. s. 372/ 17)

4.2.3.3. Soru Zamirleriyle Yapılan Cümleler

Nerede ceset? (K.Ç. s. 17/ 21)

‘**kim? Kimden** bahsediyorsunuz Başkomserim?’ (K.Ç. s. 22/ 21)

Kim uyduruyor bunları. (K.Ç. s. 168/ 19)

Zeynep **nerede?** (K.Ç. s. 235/ 8)

Hanginiz çekti tetiği? (K.Ç. s. 357/ 12)

‘**Kim** bu münasebetsiz?’ (K.Ç. s. 383/ 21)

‘Başka **kim** olabilir?’ (K.Ç. s. 117/ 13)

4.2.3.4. Soru Zarflarıyla Yapılan Cümleler

Ne dediniz? (K.Ç. s. 18/ 17)

Nereye gider ki o yaşta çocuk? (K.Ç. s. 84/ 2)

‘**Nerede** yaptılar?’ (K.Ç. s. 136/ 11)

‘**Ne** biliyorsunuz bu konuda?’ (K.Ç. s. 168/ 5)

Adamın kendi av alanı bizden daha iyi tanimasından daha normal **ne** olabilir? (K.Ç. s. 232/ 39)

‘**Ne**ye bakıyorsun öyle?’ (K.Ç. s. 236/ 31)

‘**Nerden** biliyorsunuz?’ (K.Ç. s. 240/ 34)

4.2.3.5. Soru Edatıyla Yapılan Cümleler

Biz **niye** bulaştık bu Suriye davasına Başkomserim? (K.Ç. s. 93/ 11)

‘Azmettirdiğin kanlı bir cinayet varken başkasını **niye** yıkayım üzerinde?’ (K.Ç. s. 165/ 12)

Bilgi toplama meselesinde **niye** olmasın? (K.Ç. s. 232/ 38)

‘**Niye?**’ (K.Ç. s. 235/ 4)

‘**Niye** öyle bakıyorsunuz?’ (K.Ç. s. 349/ 24)

Niye öldüreyim ki Kansu’yu? (K.Ç. s. 357/ 19)

Niye ki? (K.Ç. s. 383/ 22)

4.2.4. Emir Cümlesi

Cümlenin yüklemi emir kipiyle çekimli olan cümlelere emir cümlesi denir. “Yüklemi emir kipi olan cümleye *emir cümlesi* denir. Bir oluş ya da kılış için olumlu ve olumsuz emir verilebilir. Cümlede anlama incelik ve saygı kazandırmak için ayrıca lütfen kelimesi de eklenebilir” (Aktan, 2016: 118).

‘**Oturun, oturun.**’ (K.Ç. s. 50/ 1)

‘Ali Komiserle **tanış.**’ (K.Ç. s. 119/ 15)

‘**Aç** şu bileklerini, **aç, sıyır sıyırın** şunun gömleğini.’ (K.Ç. s. 200/ 19)

Sen önce aşağıdaki güvenlikçilerden kamera görüntülerini **al.** (K.Ç. s. 264/ 8)

Bir, iki, üç, karanlığı **seç!** (K.Ç. s. 301/ 3)

Bana yetki **verin.** (K.Ç. s. 373/ 1)

‘**Merak etmeyin** ben iyiyim Başkomserim.’ (K.Ç. s. 379/ 30)

4.2.5. Ünlem Cümlesi

Ünlem cümlesi, şaşkınlık, kızgınlık sevgi, korku vb. duygularını kuvvetli bir şekilde ifade eden cümlelere denir. “İnsanların duygularını, coşkuluklarını, hayretlerini anlatan cümlelere ünlem cümlesi denir. Ünlemlerin bir kısmı anlatım kabiliyetini birlikte kullandıkları cümlelerden alırlar. Ünlem cümlelerinin sonuna ünlem işareti konur” (Özkan ve Sevinçli, 2017:188).

Niye böyle bölük pörçük konuşuyorsunuz! (K.Ç. s. 30/ 34)

Nereye gitmişti bu alçak! (K.Ç. s. 90/ 13)

Bir de inkar ediyor! (K.Ç. s. 171/ 31)

Demek onun cesedinin incelemesini da biz yapacaktık! (K.Ç. s. 207/ 23)

Evliya değildi ya bu adam! (K.Ç. s. 278/ 10)

O kadar yaşlanmadık daha! (K.Ç. s. 308/ 17)

Sahte cinayetlerin işleme sebebi Hayati Darcan! (K.Ç. s. 369/10)

4.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçenin cümle kuruluşunda ögelerin sırsıyla özne + tümleç + yüklem şeklindedir. Genel olarak fiil tümcenin sonunda bulunur. ‘Türkçede cümlenin temel ögelerinden olan yüklem, genellikle sonda olmasına rağmen yüklem sonda bulunmadığı cümleler de vardır. Hatta bazen eksilteli yapılarda yüklem kullanılmayabilir. Yüklemin bulunduğu yere göre cümleler kurallı ya da devrik olarak adlandırılır’ (Özkan ve Sevinçli, 2017:191).

4.3.1. Kurallı Cümle

Türkçede kurallı bir cümlede genel olarak yüklem cümlenin sonunda bulunur bu tür cümlelere kurallı cümle denmektedir. ‘Türk yazı dilinde yüklem genellikle sonda bulunur. Ancak diğer cümle ögeleri gibi yüklem de söz dizimi içindeki yeri çeşitli sebeplerle değişebilir. Yüklemin sonda bulunup bulunmamasına göre cümleler, kurallı (düz) ve devrik cümle olmak üzere ikiye ayrılır (Aktan, 2016:120).

Akşam Tatavla’nın **bahçesindeydik**. (K.Ç. s. 13/5)

Duvardaki mantar panoda boş yer **kalmamıştı**. (K.Ç. s. 127/1)

Öteki çocuklar gibi sana tacizde bulunduğunu, sonra da bunları günlüğüne yazdığını **öğrendim**. (K.Ç. s. 181/2)

Bakışlarım, hastane sahibinin sol tarafındaki köşeye **kaydı**. (K.Ç. s. 251/6)

Münir’in kaşları **çatıldı**. (K.Ç. s. 315/15)

Başka da bir ipucu **yok**. (K.Ç. s. 372/25)

Derin bir uykudan uyanmış gibi **irkildi**. (K.Ç. s. 391/4)

4.3.2. Devrik Cümle

Bu tür cümlelerde yüklem sonda değil, başta veya ortadadır. Yüklemini sonda olmadığı için bu tür cümlelere devrik cümle adı verilir. “Devrik cümle, yüklemini sonda bulunmayan cümledir. Bu tür cümleler, daha çok, sözlü dil kullanımında, şiir dilinde ve atasözlerinde görülür’ (Karaağaç, 2017: 250).

Sevinmişti Zeynep. (K.Ç. s. 21/ 26)

Yine hazır ol konumuna **geçti** geç polis. (K.Ç. s. 95/ 4)

Nasıl **olmuş** bu iş? (K.Ç. s. 134/ 18)

Derin bir acı **belirdi** genç yüzünde. (K.Ç. s. 183/ 31)

Hiçbirini **tanımıyorum** Ali Bey. (K.Ç. s. 249/ 1)

İskemlemin arkasında ayakta dikilmekte olan Münir’den **gelmişti** soru. (K.Ç. s. 113/ 3)

Şu hastane sahibinin telefonu **var mıydı** bizde? (K.Ç. s. 369/ 7)

4.4. Yapılarına Göre Cümleler

Türkçede yapı bakımından cümlelerin sınıflandırılması konusuna bakıldığında çeşitli görüş farklılıklarını görmekteyiz. Bu sınıflandırmaların bazılarını bakılırsa;

Özkan ve Sevinçli yapılarına göre cümleleri; 1. Basit Cümle. 2. Birleşik Cümle (a. Şartlı Birleşik Cümle, b. İç İçe Birleşik Cümle g. Ki’li Birleşik Cümle d. Girişik Cümle), 3. Sıralı Cümle (a. Bağımlı Sıralı Cümle, b. Bağımsız Sıralı Cümle). 4. Bağlı Cümle.5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle. 6. Eksilteli Cümle (Kesik Cümle) şeklinde incelemiştir.

Bilal Aktan yapılarına göre cümleleri; 1. Basit Cümle, 2. Birleşik Cümle 3. Sıralı Cümle 4. Bağlı Cümle, 5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle, 6. Eksilteli Cümle (Kesik Cümle) olarak ifade etmiştir.

Karaağaç, yapılarına göre cümleleri; a. Basit Cümle, b. Birleşik Cümle (1. Şartlı Birleşik Cümle, 2. İç İçe Birleşik Cümle, 3. Ki’li Birleşik Cümle, c. Bağlı Cümle (1.

Sıralı Bağlı Cümle, 2. Açıklamalı Bağlı Cümle), ç. Eksilteli Cümle (Kesik Cümle) şeklinde incelemiştir.

Haydar Ediskun, yapılarına göre cümleleri; a. Basit Cümle, b. Birleşik Cümle c. Yan Cümleciklerin Görevleri, d. Şart Bileşik Cümleleri şeklinde sınıflandırmıştır.

Delice, yapılarına göre cümleleri; 1. Basit Cümle, 2. Birleşik Cümle, (a. Girişik-Birleşik, b. İç içe Birleşik Cümle, c. Ki'li Birleşik Cümle, d. Karmaşık Birleşik Cümle). 3. Kullanımlarına Göre Cümleler (a. Sıralı Cümle (1.Bağımsız Sıralı Cümle, 2. 3. Sıralı Cümle) b. Bağlı Cümle), 4.Cümlede eksiltme şeklinde incelemiştir.

4.4.1. Basit Cümle

İçerisinde tek yüklem bulunan cümlelere basit cümle denir. Basit cümle, hem isim cümlesi hem fiil cümlesi de olabilir. “Tek çekimli fiil ile kurulan cümleye basit (yalın) cümle denir. Basit cümlenin özelliği tek yükleme sahip olmasıdır. Cümlede ya çekimli bir fiil ya da ek-fiil (i-mek) almış bir isim, isim soylu bir kelime veya isim gibi kullanılan bir kelime grubu bulunur. Ek fiil bazen cümle sonunda kullanılmayabilir” (Aktan, 2016:122).

Sonunda **itiraf etmiştim**. (K.Ç. s. 25/ 16)

Yüzündeki dalgınlık, yerini açık bir öfkeye **bıraktı**. (K.Ç. s. 83/ 13)

Sakin sakın **baktım** yüzüne. (K.Ç. s. 131/ 38)

Ali gözlerini adamın yüzünden **ayırılmıyordu**. (K.Ç. s. 179/ 5)

Sesi heyecan yüklü, yüzü ışıklar **içindeydi**. (K.Ç. s. 223/ 14)

Dokuz hastanemiz **var**. (K.Ç. s. 253/ 13)

Fahhar, onların **akrabası değildi**. (K.Ç. s. 314/ 15)

4.4.2. Birleşik Cümle

İçerisinde tek bir yüklemi ve bu yükleme bağlı en az bir yan tümcesi bulunan cümlelere birleşik cümle denir.

4.4.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Yan cümlesi dilek kipiyle yani ‘-sA ile kurulan ve temel cümleye koşul ilgisiyle bağlanan cümlelerdir. “Şart cümlesi, bütün dillerde yardımcı cümledir. Bir yüklem, bir şart cümlesiyle tamamlandığı cümledir. Şart cümlesi tek başına yargı bildirmez. Bir başka cümleyi zaman, şart, sebep ve benzetme anlamlarıyla tamamlar. Şart cümlesi genellikle, ana cümle yüklemının zarfı gibidir ve ana cümlenin başında veya içinde bulunur” (Karaağaç, 2017: 238).

Gitsem iyi olacak. (K.Ç. s. 14/ 9)

Eğer olaya böyle yaklaşmazsak, sorunun kaynağına da inemeyiz. (K.Ç. s. 70/ 35)

Ama **bu Suriyeli çocukların başına gelenleri duysaydınız**, eminim siz de benim gibi arafta kalırdınız. (K.Ç. s. 139/ 2)

Annen baban yoksa çocukluk korkunç bir şey. (K.Ç. s. 183/ 5)

İsterseniz onlara sorun. (K.Ç. s. 200/ 10)

‘**kaybettiğimiz her para için birini öldürseydik**, bir mezarlık şenlendirmemiz gerekirdi.’ (K.Ç. s. 255/ 13)

Hakikati anlatmazsanız başınız büyük belaya girer...(K.Ç. s. 311/ 3)

4.4.2.2. İç İçe Birleşik Cümle

Karaağaç, bu cümle türünü “Bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlenin içinde yer aldığı cümledir. Yardımcı cümle, ana cümlenin bir ögesi veya o ögenin bir parçasıdır. Bu yapıda ana cümlenin yüklemi, genellikle ‘demek, zannetmek, sanmak, bilmek, görmek, görünmek, farz etmek, düşünmek’ fiillerinin çekimli şeklidir. Ana

cümle sonda bulunur. Türkçenin söz dizimi yapısına uygun olarak, ana cümle sonda bulunur” (Karaağaç, 2017: 239) şeklinde ifade etmiştir.

‘**Hayatta olmaz!**’ dedi ayakta doğrularak. (*K.Ç. s. 14/ 10*)

‘**Bu ne hal Alicim!**’ diyerek aramıza dönen Zeynep’in sesiyle koptu düşüncelerim. (*K.Ç. s. 74/ 31*)

‘**Niye öyle düşünüyorsun?**’ diyerek yardımcımın sözlerini ben karşıladım. (*K.Ç. s. 128/ 30*)

‘**Tanık var mı?**’ diye sordu sadece. (*K.Ç. s. 166/ 12*)

‘**Emredersiniz,**’ dedi kırgın bir sesle. (*K.Ç. s. 208/ 6*)

‘**Kansu’nun, bu Kırmızı Surat’a çok borcu var mıydı?**’ diye sordum.(*K.Ç. s. 253/ 36*)

‘**Ederim,**’ dedi kendinden emin bir sesle. (*K.Ç. s. 285/ 18*)

4.4.2.3. -Ki’li Birleşik Cümle

“ Ki bağlacıyla kurulan birleşik cümleler *ki’li birleşik cümle* denir. Eski metinlerde bu bağlaç ‘kim’ şeklindeydi. Bu tür birleşik cümlelerde iki cümleyi birbirine *ki* bağlacıdır. Bu cümleler bir temel cümle ile onu çeşitli bakımlardan tamamlayan yardımcı cümleden meydana gelir. Bu yapıdaki cümlelerde temel(asıl) cümle, genellikle yardımcı cümleden önce yer alır. Yardımcı cümle ise ya doğrudan doğruya temel cümle yüklemine bağlanarak yüklem tamamlayıcı bir ögesi (özne, nesne, zarf, yer tamlayıcısı, yüklem), ya da temel cümlelerin öğelerinden birine bağlanarak onu belirten, tamamlayan, niteleyen bir öge olur. Bu yapı, Türkçede yardımcı ögenin asıl ögeden önce gelmesi kuralına aykırıdır. Bu yüzden ki’li birleşik cümleler kuruluş bakımından Türkçeye yabancı olmasına rağmen, gerek şiirde ve gerekse nesirde bu cümlelere oldukça rastlanır” (Özkan ve Sevinçli, 2017:191).

Ve anladım **ki** benliğimizin farkına vardığımız an, acının pençesinde kıvrandığımız andır. (*K.Ç. s. 11/ 8*)

Dalları öyle sık, yaprakları öyle büyüktü **ki** gökyüzünü görmek nerdeyse imkansızdı. (K.Ç. s. 87/ 34)

Ses o kadar yakından geliyordu **ki**, Zeynep başucumda dikiliyor sandım. (K.Ç. s. 153/ 9)

Körebe'nin yakalanması o kadar önemliydi **ki** omum için, sonunda bunun gerçekleşebileceği düşüncesi bile ayaklarımı yerden kesmişti. (K.Ç. s. 191/ 19)

Etrafını saran yıldızlar o kadar ışıltılıydı **ki** zavallı ay bütün çekiciliğini yitirmiş gibiydi. (K.Ç. s. 222/ 9)

O kadar kendinden emin konuşuyordu **ki** canımı sıkımişti. (K.Ç. s. 292/ 10)

Oturduğum koltuk o kadar ağırdı **ki** yerinden kıpırdatamadım bile. (K.Ç. s. 396/ 22)

4.4.2.4. Girişik Cümle

Türkçede içinde fiilimsi (ad-eylem, sıfat-eylem, bağ-eylem) bulunan cümlelere denir. Fiilimsinin yer aldığı bölüme yan cümle asıl yüklem bulduğu bölüme de temel cümle denmektedir.

Titreyen dudakları, bal mumuna **dönüşen** yüzleri, **çöken** yanakları, **irileşen** elmacık kemiklerini, birer mağara gibi **derinleşen** göz çukurlarını, **kurumuş** ağızların içine **pelteleşen** dilleri gördüm. (K.Ç. s. 11/ 6)

Güneşin altında gümüşten levhalara **dönüşüp** gözlerimizi **kamaştırın** Arnavut kaldırımlarını **çiğneyerek** miadını çoktan **doldurmuş** binanın kapısından içeri **girince**, İstanbul'da kıyıya **yakın** semtlerde **oturanların** çok iyi **tandığı** o küf kokusu çarptı burnumuza. (K.Ç. s. 65/ 6)

Gen Komiser, adamlarını da **alıp** cinayet mahallinden **çıkınca**, Ali'nin gözlerinin içine **bakarak** sordum. (K.Ç. s. 151/ 15)

Aldırmadan basamakları **tırmanmaya** başladım. (K.Ç. s. 201/ 11)

Belki de Őu dakikalarda İstanbul'da çocuklara ait bir mekana kurbanını **öldüren** Körebe'nin bir aptallık **yapıp** cinayet mahallinde bir ipucu **bırakmasını, istemedенbize** bir delil **sunmasını beklemekten** başka çaremiz yoktu. (K.Ç. s. 226/ 28)

Telefonumu **kapatırken bakışlarım** kurşuni gökyüzünde **ölen** arkadaşlarının isimlerini çığlık çığlığa **haykıran** kırlangıçlara takılmıştı yine. (K.Ç. s. 292/ 19)

Kurşun **yiince** usulca yığılmıştı dizlerinin üzerine. (K.Ç. s. 367/ 7)

4.4.3. Sıralı Cümle

İki veya daha fazla cümlenin bir anlam bütünlüğü içinde sıralanmasıyla kurulan cümlelerdir. “Arka arkaya sıralanmış cümlelerden oluşur. Her cümle kendi başına bir yargı bildirmekle birlikte, öteki cümlelerle aralarında bir anlam ilişkisi vardır. Birbirlerine sıralama bağlacı, virgül ya da noktalı virgülle bağlanır” (Özkan ve Sevinçli, 2017:209). Sıralı cümleler bağımlı sıralı cümle ve bağımsız sıralı cümleler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

4.4.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle

Özne, tümleç, yüklem gibi öğelerinden biri veya birkaçı ortak olan sıralı cümlelere bağımlı sıralı cümle adı verilir. “Bir olay örgüsü içinde bulunan ve aynı özne tarafından gerçekleştirilen ve aralarında pek çok unsur dizisel cümleler bir özneye, yükleme, tümlece bağlanarak peş peşe sıralanabilir. Bu tür cümleler bağımlı sıralı cümleler olarak adlandırılabilir” (Delice, 2017:147).

Soluksuz kaldım, boğazım kupkuru, alnım ateş içinde, tuhaf bir hülyaya kapılmışım gibi sürüklendim o dipsiz boşlukta. (K.Ç. s. 11/ 13)

Boğucu sığağa aldırmadan uzandığı kaldırımdan kalkmış, bana kuyruk sallıyordu. (K.Ç. s. 85/ 3)

Akif de psikolojik olarak sakatlanmış, kendisine yapılanı başkasına yaparak bir tür canavara dönüşmüştü. (K.Ç. s. 113/ 21)

Hiç direnmemiştii, bu cinayetten sana ekmek çıkmaz dercesine pis pis sırtıtmıştı. (*K.Ç. s. 165/ 25*)

Telefonu kapattım, benden bir açıklama bekleyen yardımcıma döndüm. (*K.Ç. s. 169/ 3*)

Sanki önemli bazı notlara bakıyormuş gibi dudaklarımı kıpırdatarak sessizce satırları okudum, ardından Sipsi'ye diktim gözlerimi. (*K.Ç. s. 177/ 27*)

Yine de Celile Hanım'a soralım, evi araştıralım. (*K.Ç. s. 207/ 17*)

4.4.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Bağımsız sıralı cümleyi oluşturan cümleler arasında anlam ilişkisi vardır, anlamca birbirine bağlıdır; ancak ortak öğeleri olmayan sıralı cümlelerdir. “Sıralı cümleler arasında öğeler bakımından ortaklık yoktur. Ortaklık, anlatılan konunun cümleleri arasındaki anlam yakınlığıdır” (Özkan ve Sevinçli, 2017: 215).

Ama dediğim gibi adam çok sıkı, en küçük bir iz bile bulamamışlar. (*K.Ç. s. 68/ 10*)

Öğle namazı bitmiş, cemaat musalla taşının üzerinde sessizlik içinde bekleyen tabutun önünde dizilmeye başlamıştı. (*K.Ç. s. 112/ 2*)

Siz zanlıları gözaltına alırken ben o işle uğraşıyordum, sonuçlarını alırsız yakında. (*K.Ç. s. 167/ 18*)

Konuşmaya başladılar, Zekai açık verdi. (*K.Ç. s. 209/ 20*)

Çok üzıldüm, çok iyi bir insandı... (*K.Ç. s. 246/ 6*)

Henüz beni görmemişlerdi, kırmızı suratlı tefeci ellerini oynatarak telaşla konuşuyordu. (*K.Ç. s. 272/ 18*)

Memnuniyetle döndüm, belki de en önemlisi şüphelimiz olan bu eski polisle muhabbet etmek ilginç olacaktı. (*K.Ç. s. 325/ 6*)

4.4.4. Bağlı Cümle

Bağlı cümleler, bağlaçlar ile birbirine bağlanmış birden fazla cümleden oluşan cümlelerdir. “Aralarında anlam ilgisi bulunan ya da sezilen basit ya da bileşik cümleler, birbirlerine bir bağlaçla bağlanıp cümleler zinciri oluşturabilirler. Bu cümleler zincirine bağlı cümleler deriz” (Ediskun, 2017: 387).

Aslında iki göz yumurtayı mideye indirdikten sonra karnım iyice duymuştu **ama** turunç reçelinden tatmam için ısrar ediyordu Evgenia. (K.Ç. s. 14/ 35)

Kollarımı açarak ona sarılmak istedim **ama** sevgili kızım içimden geçip gitti. (K.Ç. s. 90/ 5)

Neler oluyor dercesine, saflardaki insanları süzdü, **fakat** bir kaniya varamadı. (K.Ç. s. 114/ 1)

Basit ama sön derece gerçekçi bir değerlendirmeydi, **ama** Ali katılmadı bu fikre. (K.Ç. s. 229/ 17)

Hiçbirine itiraz etmedim **çünkü** hepsinin gerçek olma ihtimali vardı, hiçbirini kabul etmedim, **çünkü** hepsinin de kanıtlamaya ihtiyacı vardı. (K.Ç. s. 258/ 14)

Evet, onu biz öldürdük **ama** korktuk polise anlatmaya, **çünkü** iki çocuğumuz daha var geride. (K.Ç. s. 299/ 14)

Ama annemin **ne** gözlerindeki nefret azaldı, **ne de** elinde tuttuğu babamın beylik tabancasını indirdi. (K.Ç. s. 389/ 4)

4.4.5. Ara Sözlü (Ara Cümleli) Cümle

İçerisinde ara söz bulunan birleşik cümlelere ara sözlü birleşik cümleler denmektedir ve bu arasözler cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmaz.

Her zamanki masayı hazırlattım, akasyanın altında, oraya geçsene...(K.Ç. s. 80/ 17)

‘Estağfurullah, **biz değil**, büyük olan Allah’tır. (K.Ç. s. 82/ 22)

Kırmızı kadifeden göz bağı, oyuncak, kesilen kulak, hepsi birer sembol, hepsi bize bir tecrübeyi anlatıyor, **pis bir tecrübeyi**, utanç verici bir tecrübeyi...(K.Ç. s. 122/ 26)

Eğer kendisini taklit edenleri de işin içine katıyorsa, o, Zekai Amirim'i öldürdükten, taklitçileri de yukarıdaki arkadaşı halletmişlerdir. (K.Ç. s. 229/ 21)

'Gel bakalım İsmail, **gel**, geç karşıma şöyle.' (K.Ç. s. 282/ 10)

Bir türlü bitmek bilmeyen o cehennemi sığağa rağmen yatağa girer girmez kapanmıştı gözlerim, gördüğüm rüya da **-kabus mu demeli yoksa-** olmasa kesintisiz uyumuştum. (K.Ç. s. 302/ 35)

'Dışarda bekle diyorum, **hadi**, dışarda görüşürüz.' (K.Ç. s. 341/ 39)

4.4.6. Eksilteli Cümle (Eksik Cümle)

Çoğu zaman sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı öğeleri eksik söylenip, anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan ya da eylemi kullanmadan yargı bildiren cümlelere eksilteli veya eksik cümle denir (Karaağaç, 2017: 242).

İnsanı canından bezdiren o sıcakların ilk günü... (K.Ç. s. 13/ 4)

Maktulün gözleri de kırmızı kadifeden bir bağla kapatılmış, sağ kulağının... (K.Ç. s. 67/ 28)

Olanı biteni en başından anlatır mısınız? / Ama sakın sakın... (K.Ç. s. 101/ 33)

Kendi yaşında kadınlarla ilişkiye giremiyormuş çünkü... (K.Ç. s. 111/ 12)

Hıı, söylesene lan, bıçak adamın karnını yararken, kanın üzerine sıçraması nasıl bir duygu? / O sıcaklığı hissetmek... (K.Ç. s. 173/ 11)

'Bu da bizim...' (K.Ç. s. 273/ 11)

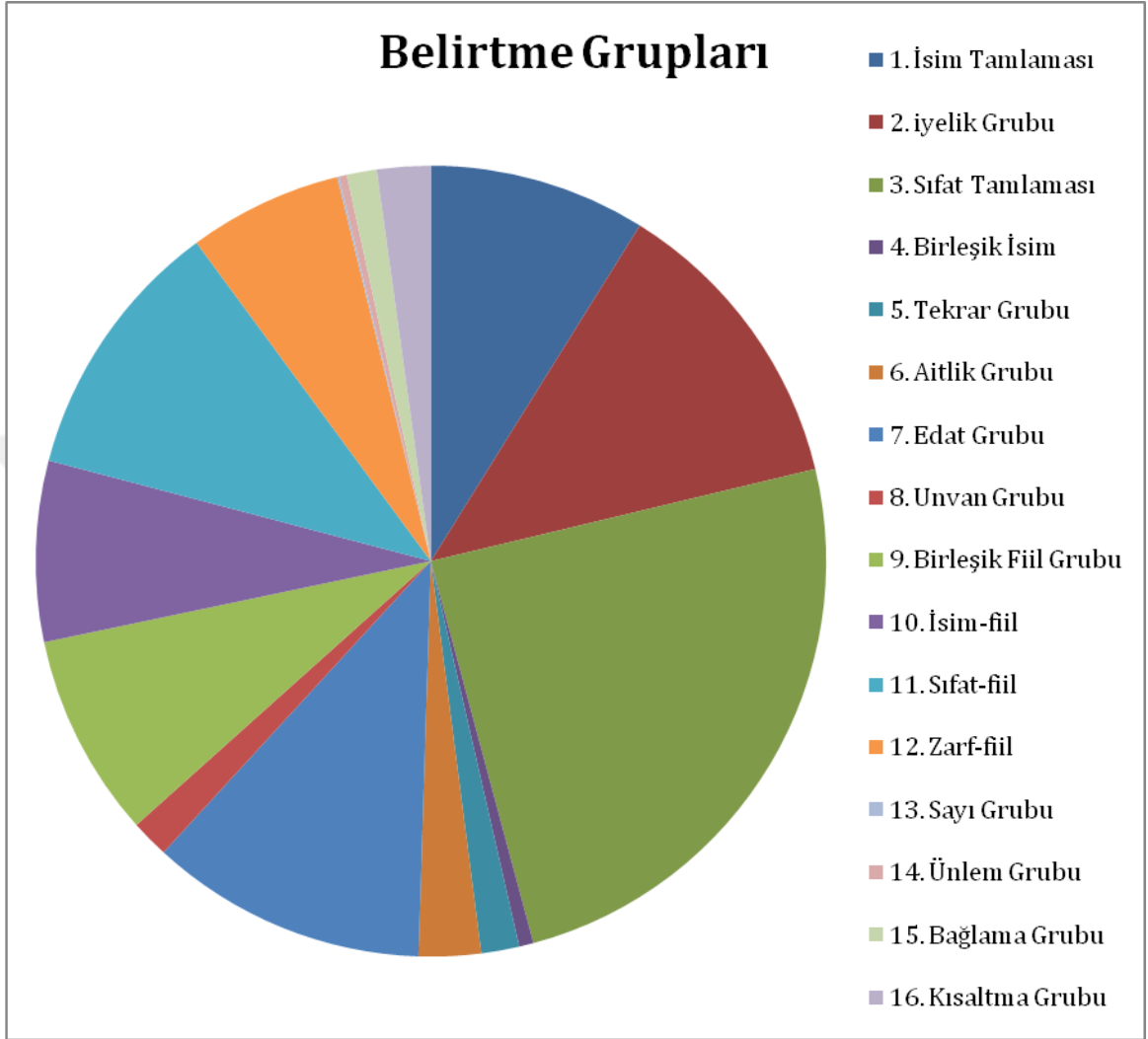
Üstelik hiç haz almadan, üstelik o benzersiz güzelliğin hakkını vermeden, o müthiş doyumunu hissetmeden, karanlığın sırrına ermeden. (K.Ç. s. 394/ 9)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Çalışmada Ahmet Ümit'in Kırlangıç Çığı adlı eseri sözdizimsel açıdan incelenmiştir. Bu bağlamda cümle çeşitleri ve kelime grupları üzerinde durulmuştur. Yazarın eserinde ele aldığımız kelime grupları; İsim Tamlaması, İyelik Grubu, Sıfat Tamlaması, Birleşik İsim Grubu, Tekrar Grubu (ikileme), Aitlik Grubu, Edat Grubu, Unvan Grubu, Birleşik Fiil Grubu, İsim- Fiil Grubu, Sıfat- Fiil Grubu, Zarf- Fiil Grubu, Sayı Grubu, Ünlem Grubu, Bağlama Grubu, Kısaltma Grubu şeklinde sınıflandırılmıştır.

İncelenen eserde sözcüklerin hangi görevde ne sıklıkta kullanıldıklarına dair sınıflandırma yapılmış ve daha anlaşılır hale gelmesi için sayısal veriler tablolar halinde gösterilmiştir.

<i>Kelime grupları</i>	<i>Sayıları</i>
İsim Tamlaması	2378
İyelik Grubu	3324
Sıfat Tamlaması	6590
Birleşik İsim Grubu	157
Tekrar Grubu	418
Aitlik Grubu	679
Edat Grubu	3039
Unvan Grubu	416
Birleşik Fiil Grubu	2236
İsim-Fiil Grubu	1981
Sıfat-Fiil Grubu	2896
Zarf-fiil Grubu	1688
Sayı Grubu	21
Ünlem Grubu	86
Bağlama Grubu	328
Kısaltma Grubu	588

Yukarıda belirttiğimiz üzere yazar çok çeşitli kelime grubuna yer vererek zengin cümle çeşidine yer vermiştir. Bu durum da okuyucunun ilgisini çekecek farklı bir anlatım tarzına dönüşmüştür. Yazarın en çok tercih ettiği kelime grupları; sıfat tamlaması, iyelik grubu, sıfat-fiil grubu, edat grubu ve birleşik-fiil grubudur. Eserin cümle yapısına uzunluk ve kısalık bakımından bakılırsa, yazar hem kısa hem de uzun cümlelere oldukça yer vermiştir. Ancak uzun cümle yapısı bağlaçlar ya da noktalama işaretleri yardımıyla daha sık karşımıza çıkmaktadır. Uzun cümle yapıları karmaşık ve anlaşılmaz değildir. Bunun aksine yazar basit ve kolay anlatım tekniğini kullanmıştır. Uzun cümlelere örnek vermek gerekirse;

Güneşin altında cayır cayır yanan salıncaklar, tahterevalliler, küçük çocukların kendilerince akrobasi yapması için kurulmuş ipten bir köprü ve narçiçeği renginde bir kaydırak...(*K.Ç. s. 19/ 1*) burada yazar hem uzun cümle kurmuş hem de bu cümlede pek çok kelime grubuna yer vermiştir. (İsim tamlaması, tekrar grubu, sıfat-fiil grubu, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, edat ve bağlaç grubu olmak üzere toplam 7 adet belirtme grubu kullanılmıştır).

Güneşin altında gümüşten levhalara dönüşüp gözlerimizi kamaştıran Arnavut kaldırımlarını çiğneyerek miadını çoktan doldurmuş binanın kapısından içeri girince, İstanbul'da kıyıya yakın semtlerde oturanların çok iyi tanıdığı o küf kokusu çarptı burnumuza. (*K.Ç. s. 65/6*) (isim tamlaması, zarf-fiil grubu, iyelik grubu, sıfat-fiil grubu, kısaltma grubu, sıfat tamlaması olmak üzere 6 adet kelime grubu kullanmıştır.)

Kolay kolay teslim olmayan Zeynep, hala kum havuzunda kovanla mermi çekirdeğini aramayı sürdürüyordu. (*K.Ç. s. 23/ 11*) (tekrar grubu, birleşik fiil grubu, sıfat-fiil grubu, isim tamlaması, bağlama grubu, isim-fiil grubu olmak üzere toplam 6 tane kelime grubu kullanmıştır.)

Bunun yanı sıra çok kısa cümlelere de yer verilmiştir.

Duraksadı. (*K.Ç. s. 117/ 10*) (hiçbir belirtme grubu kullanmamıştır.)

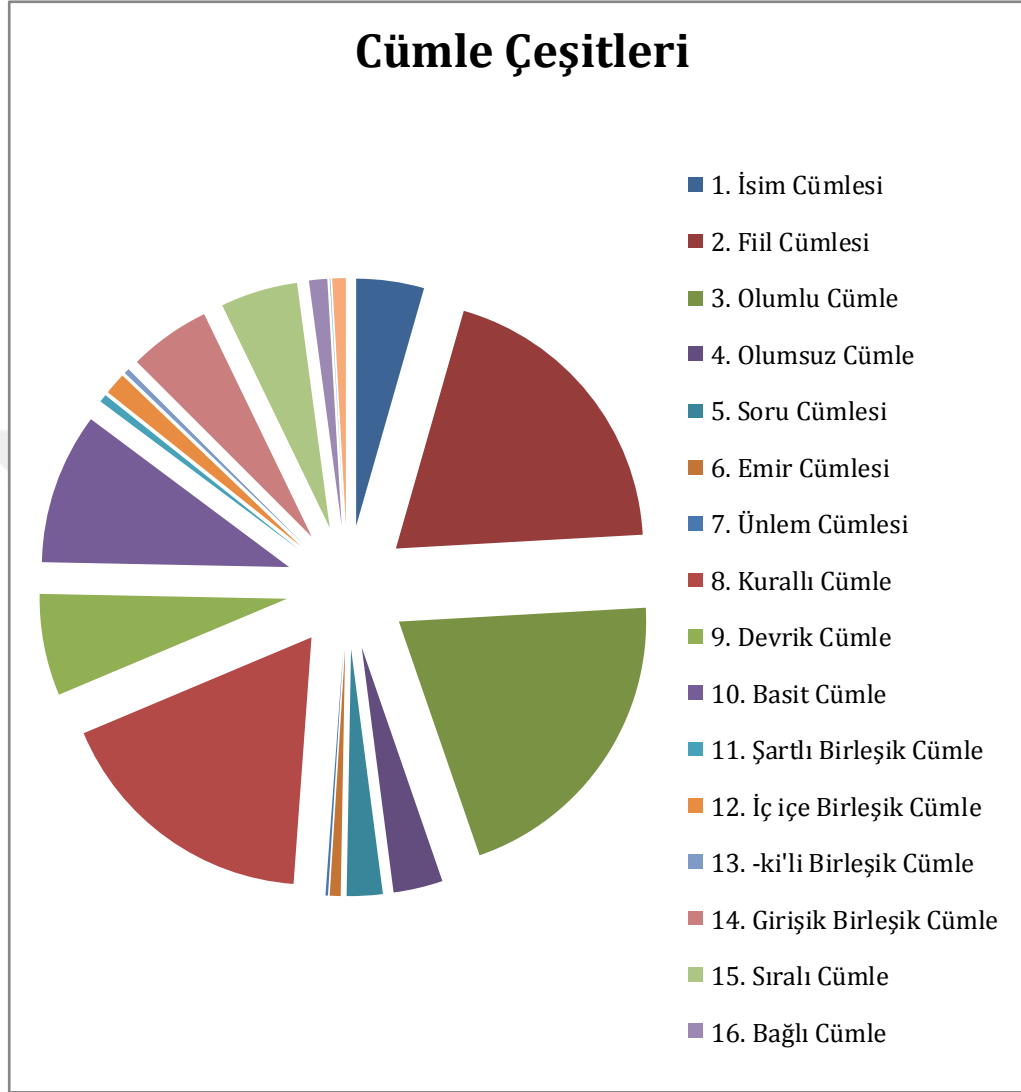
Birden ciddileşti. (*K.Ç. s. 108/ 30*) (hiçbir belirtme grubu kullanmamıştır.)

Acıyı gördüm (*K.Ç. s. 11/ 1*)

Yazarın eserinde cümle sayısı 11.670 olarak tespit edilmiştir. Bu cümlelerin türlerini ve hangi cümle çeşidinin ne sıklıkla kullanıldığı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

<i>Cümle çeşitleri</i>	<i>Sayıları</i>
İsim Cümlesi	2145
Fiil Cümlesi	9525
Olumlu Cümle	9975
Olumsuz Cümle	1564
Soru Cümlesi	1134
Emir Cümlesi	344
Ünlem Cümlesi	80
Kurallı Cümle	8473
Devrik Cümle	3222
Basit Cümle	4787
Şartlı Birleşik Cümle	250
İç İçe Birleşik Cümle	692
-Ki'li Birleşik Cümle	168
Girişik Cümle	2584
Sıralı Cümle	2443
Bağlı Cümle	577
Ara Sözlü Cümle	21
Eksiltili Cümle	428

Cümle Çeşitleri

Görüldüğü üzere yazar anlamlarına göre cümle çeşitlerinden olumlu cümleyi tercih etmiştir. Bunun yanı sıra yüklemine göre cümle çeşitlerinden kurallı cümleyi çokça kullanmıştır. Anlamlarına göre cümle sınıflandırması içerisinde de olumlu cümle diğer cümle çeşitleri içerisinde en fazla tercih ettiği cümledir.

Sonuç olarak romanda elde edilen veriler ve söz dizimi ile ilgili bazı durumlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- Eserde bağlı cümleler kuruluşunda en sık kullanılan bağlaçlar ‘ama’ ile ‘çünkü’ bağlaçlarıdır.
- Eserde karşılıklı konuşma cümlelerine sık yer verilmiştir.
- Aitlik eki olan ‘ki’ genellikle bulunma ekinden sonra kullanılmıştır.
- “ol-” fiili diğer yardımcı fiillere oranla daha sık kullanılmıştır. Örneğine rastlanan diğer yardımcı fiil ise “et-” fiilidir, “eyle-“ ve “kıl-“ fiilleri ise çok seyrek rastlanmıştır.
- Eserde kurallı birleşik fiillerden en çok yeterlilik fiiline rastlanmaktadır, tezlik ve süreklilik fiilleri çok nadir kullanılmasına karşın yaklaşma fiiline rastlanmamıştır.
- Eserde sıfat-fiil eklerinden ‘-An, -dik’ eklerine diğer sıfat-fiil eklerinden daha sık rastlanır.
- Soru ifadesi olarak soru edatına pek rastlanmamıştır, soru sıfatı, soru zamiri ve soru zarfları kullanımının yanı sıra “ml” soru ekinin daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Eserde isimle oluşturulan cümleler genellikle basit zamanlıdır.
- Sözcüklerin ve cümlelerin birbirine bağlanması konusunda en çok tercih edilen unsurlar arasında “ama” ile “ve” bağlacı yer alır.
- Eserde kısaltma grupları oldukça fazladır bunların arasında en çok kullanılan ‘ilgi eki almış bir isim ile başka bir isim’ den meydana gelenlerdir.
- Sıralı cümleler oldukça fazladır.
- Yazarın tercih ettiği cümle çeşidi genellikle “olumlu cümle” çeşididir.
- Çoğu cümlelerde birden fazla kelime grubuna rastlanmıştır.
- Kelime gruplarından en fazla kullanılmış olan sıfat tamlamasıdır, en az kullanılan ise sayı grubudur.
- İç içe birleşik cümle yapımının en fazla ‘demek’ fiili ile oluşturulduğu görülmektedir.

- Eserde fiilimsilerden ‘sıfat-fiil’ sıklıkla kullanılmış olup ‘zarf-fiil ve isim-fiil’ yapısı daha az karşımıza çıkmaktadır.
- İsim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan seyrek olarak yer değiştirse de genel olarak kurallı şekilde bir araya gelmişlerdir.
- Eserde cümle çeşitlerinden en fazla edilgen cümle yapısına rastlanmıştır.
- Eserde yüklemi meçhul olan cümlelere sıkça rastlanır.
- İsim cümlelerinde genel olarak fiilin geniş zaman hali kullanılmıştır, bunun yanı sıra yok(tur), var(dır) şeklinde ek fiilin kullanılmadığı isim cümlelerine de rastlanmıştır.
- Eserde tekrar grubunun en sık kullanıldığı yapı ‘aynen tekrar, eş ve yakın anlamlı tekrar grubu’ şekliyle oluşan ikilemelerdir, diğer ikileme şekilleri olan ‘eş ve yakın anlamlı tekrar grubu ve pekiştirme grubu’ ikilemelerine daha az yer verilmiştir.
- Eserde devrik cümle yapısı en fazla fiil cümlelerinde meydana gelmiştir, buna karşılık isim cümleleri kurallı cümlelerden oluşmaktadır.

KAYNAKÇA

AKTAN, B. (2016).*Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, (2. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.

ATABAY, N.&ÖZEL, S. &ÇAM, A. (2003). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*,(1. basım). İstanbul: Papatya Yayıncılık.

BANGUOĞLU, T. (2007).*Türkçenin Grameri*, (8. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

DALLI, H. (2018).*Türkçede Söz Diziminin Yapı Birimleri*, (1. Baskı). İstanbul: Papatya Yayınları.

DELİCE, İ. (2003).*Türkçe Sözdizimi*, (2. Baskı). İstanbul: Bayrak Matbaacılık.

DEMİR, C. (2007). Türkiye Türkçesinde İsim Tamlamasını Oluşturan Ögelerin Söz Dizimsel ve Anlamsal Özellikleri, *Turkish Studies*, 2(4), 1135-1142.

DEMİR, N. (2018).*Türkçe Sözcük Bilgisi*, (1. Baskı). Ankara: Altınordu Yayınları.

EDİSKUN, H. (2017).*Yeni Türk Dilbilgisi*, (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.

ERGİN, M. (2013).*Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

GEZER, H. (2016). *Türk Edebiyatında Polisiye Roman Ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, İsparta, Yüksek Lisans Tezi

KARAAĞAÇ, G. (2017). *Türkçenin Söz Dizimi*, (6. Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları.

KARAHAN, L. (2018).*Türkçede Söz Dizimi*, (25. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

KORKMAZ, Z. (2017). *Dil Bilgisi Terimleri*, (5. Baskı). Ankara TDK yayınları.

ÖZKAN, M. – SEVİNÇLİ, V. (2017). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi(Kelime Çözümlemeli)*, (8. basım). İstanbul: Akademik Kitaplar.

ÖZMAN, M. (2016).*Türkçenin Sözdizimi*, (İkinci Baskı). Adana: Karahan Kitapevi.

ÖZKAN, A. TOKER, M. DENİZ, U. (2016).*Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, (25. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

ÖZKAN, M. (2013).*Türkiye Türkçesi (Ses ve Yazım Bilgisi)*, (2. Baskı). İstanbul: Filiz Kitapevi.

SARI, M. (2011).*Türk Dili (Ders Kitabı)*, (2. Baskı). Ankara: Okutman Yayıncılık.

ÜNAL, D. (2015). *Elif Şafak'ın "Aşk" Romanı İle Ahmet Ümit'in "Bab-I Esrar" Romanının Mukayesesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, Afyon.

YÜCELSEN ve KARAGÖZ, M. (2015). *Ahmet Ümit'in 'İstanbul Hatırası' Adlı Yapıtında Medeniyet Kavramının Somut Göstergeleri*, Folklor/Edebiyat, (81), 139.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Kawar ABDULQADER

Uyruğu: İraq

Doğum Tarihi ve Yeri: 05.03.1990 - Duhok

Telefon: 00964-0750-4591112

E-mail: kawarbarware16@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Zaho Üniversitesi	05.09.2017

İş Deneyimi:

Turizmci

Yıl	Yer	Görev
2016	Duhok - İstanbul	Koordinatör

Dil

İngilizce - Türkçe - Arapça - Kürtçe

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez Başlığı / Konusu

...../...../2019

Ahmet Ümit'in Kırlangıç Çılgılığı Adlı Eserinin Söz Dizimsel Açıdan İncelenmesi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin, 22/03/2019 tarihinde şahsım/tez danışmam tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 (On bir) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayımlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

22/03/2019

Kawar ABDULQADER

Adı Soyadı : Kawar ABDULQADER

Öğrenci No :179201016

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Programı : Türk Dili Tezli Yüksek Lisans

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. Sevdâ ERATALAY

22.03.2019

Sevdâ Eratalay

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

...../...../2019

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü

B. Koçlar